

საქართველოს
ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების
სამინისტრო

კითხვა-პასუხის ფურცელი

კითხვა-პასუხის ფურცელი

№	შენიშვნა	კომენტარი
1.	„2023 წლის ოქტომბერი“ (გვ.1) დოკუმენტის თარიღი? ასევე, გარემოსდაცვითი ინფორმაციის პორტალზე სგშ-ის ანგარიშსა და სტრატეგიულ დოკუმენტზე რეკომენდაციების მიღების მიზნით დამატებითი განცხადება მითითებულია რომ გამოქვეყნდა 20.10.2023. ასევე დაგვიანებით ქვეყნდებოდა მინისტრის პირველი მოადგილის წერილები. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ აღნიშნული წერილები უკანა რიცხვით იყო გაფორმებული, რადგან ისინი გაცილებით უფრო გვიან გამოქვეყნდა აღნიშნულ პორტალზე, ვიდრე განცხადება ცვლილებების შესახებ გავრცელდა სააგენტოს და ცენტრის მიერ. სხვა მხრივ როგორ უნდა აიხსნას ის ფაქტი, რომ მინისტრის პირველი მოადგილის დამატებითი განცხადებები 25 ნოემბრამდე არ ყოფილა საიტზე ატვირთული, იხ. https://web.archive.org/web/20231125084618/https://ei.gov.ge/ka/info/ce31e2ef-816e-44dc-9171-dd06a8f52db4	2023 წლის ოქტომბერი არის თარიღი, როდესაც დასრულდა დოკუმენტის სამუშაო ვერსიაზე მუშაობა და წარედგინა სსიპ „გარემოს ეროვნულ სააგენტოს“ და სსიპ „დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს“. დოკუმენტი გარემოს ეროვნული სააგენტოს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნდა 2023 წლის 20 ოქტომბერს (20.10.2023), ოფიციალურ წერილთან № 15/10219 ერთად. გამოქვეყნებულია ბმულზე: https://ei.gov.ge/ka/info/ce31e2ef-816e-44dc-9171-dd06a8f52db4 დამატებითი განცხადების წარდგენის მოტივი იყო შეხვედრაზე ვირტუალურად დასასწრები ბმულის ცვლილება (ვებგვერდის პლატფორმიდან ზუმის პლატფორმაზე გადასვლა). საჯარო განხილვების დეტალების გამოქვეყნება დროულად კანონით განსაზღვრულ ვადებში მოხდა.
2.	„დანართი კ.“ (გვ.7) სივრცით ფაილებში არ არის შეტანილი რუკაზე მოყვანილი მონაცემები. სიმძლავრე? კაშხლის	სამინისტროს მიერ გარემოსთვის წარდგენილ პირველივე წერილში აიხსნა თუ რატომ არ მოხდა ყველა ობიექტის სივრცითი ფაილის წარდგენა.

კითხვა-პასუხის ფურცელი

	ადგილმდებარეობა? ძაღოვანი კვანძის? გადამცემი ხაზების? საიდუმლო რატომ არის?	ზოგიერთი ობიექტი რომელსაც გეგმა ითვალისწინებს არის სტრატეგიული მნიშვნელობის და ქვეყნის უსაფრთხოებისთვის მნიშვნელოვანი. შესაბამისად ვერ მოხდებოდა ამ ინფორმაციის სრული გასაჯაროება ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფიდან გამომდინარე.
3.	“CSA” (გვ.8) ორიგინალში როგორ ჟღერს?	ქართულად: კლიმატთან ოპტიმიზირებული სოფლის მეურნეობა ინგლისურად: Climate Smart Agriculture
4.	„KfW რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი“ (გვ.8) გერმანიის?	გერმანულად: KfW Entwicklungsbank (KfW Development Bank) ქართულად : გერმანიის რეკონსტრუქციის ბანკი
5.	„LULUCF“ (გვ.8) ორიგინალში?	ქართულად: მიწათსარგებლობა, მიწათსარგებლობაში ცვლილებები და სატყეო მეურნეობა. ინგლისურად: Land Use, Land-Use Change and Forestry (LULUCF)
6.	“ODA “ (გვ.9) ორიგინალში?	ქართულად: ოფიციალური დახმარება განვითარების მიზნით ინგლისურად: official development assistance
7.	“საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის ოფიციალურად დასამტკიცებლად საჭიროა შემდეგი თანმიმდევრული ეტაპების გავლა. ” (გვ.11) სკოპინგი?	საჭირო თანმიმდევრული ეტაპებია: სკოპინგის განცხადების წარდგენა, სკოპინგის დასკვნის მიღება და სგმ-ს შემუშავება შემდეგი პროცედურებით.
8.	“ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მიერ საქართველოს სახელმწიფოს	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს შორის არ წარმოიშობა კონფლიქტი, ვინაიდან

კითხვა-პასუხის ფურცელი

	ენერგეტიკული პოლიტიკისა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სამუშაო ვერსიების მომზადება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით;" (გვ.11) რას ეფუძნება გარემოს მონაწილეობა? ინტერესების კონფლიქტი?	დოკუმენტი ენერგეტიკის ნაწილთან ერთად შეიცავს მნიშვნელოვან კლიმატის ნაწილსაც. ამასთან, საქართველოს კანონით „ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების შესახებ“ მუხლი 7(1) -ით განსაზღვრულია, რომ დოკუმენტის შემუშავება უნდა მოხდეს „საქართველოს მთავრობასთან, კომისიასთან და სხვა შესაბამის მხარეებთან თანამშრომლობით“.
9.	“სგშ-ის ანგარიში არის სტრატეგიული დოკუმენტების განხორციელებით გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე გამომწვეული უარყოფითი ზემოქმედებების ზოგადი ანალიზი;” (გვ.12) სად წერია რომ სგშ-ში აღნიშნულის განხილვა "ზოგადია"?	საქართველოს „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი: მუხლი 2 (ტერმინთა განმარტება). ქ) სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება (შემდგომ – სგშ) – ამ კოდექსით გათვალისწინებული სტრატეგიული დოკუმენტის განხორციელებით გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე შესაძლო ზემოქმედების შესწავლისა და ზოგადი პროგნოზირების პროცედურა. სგშ მოიცავს სკოპინგს, სგშ-ის ანგარიშის მომზადებას, საზოგადოების მონაწილეობას, უფლებამოსილ ადმინისტრაციულ ორგანოებთან კონსულტაციების გამართვას და მათგან მიღებული რეკომენდაციებისა და შეფასების შედეგების მხედველობაში მიღებას სტრატეგიული დოკუმენტის მიღებისას/დამტკიცებისას;
10.	“მასში აგრეთვე მოცემულია უარყოფითი ზემოქმედებების თავიდან აცილების, შერბილების ან მინიმუმამდე შემცირების ზოგადი რეკომენდაციები.” (გვ.12) სად წერია რომ სგშ-ს რეკომენდაციები "ზოგადია"?	საქართველოს „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ მუხლი 19. სგშ-ის მიზანი; სგშ-ის მიზანია: ა) გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე უარყოფითი ზემოქმედების მინიმუმამდე შემცირება; ბ) სტრატეგიული დოკუმენტის მომზადებისა და მიღების/დამტკიცების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის უზრუნველყოფა; გ) სტრატეგიულ დოკუმენტზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გარემოსდაცვითი და ადამიანის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ასპექტების გათვალისწინება; დ) სტრატეგიულ დოკუმენტზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, საჭიროების შემთხვევაში, გარემოზე ტრანსპარენტული ზემოქმედების შეფასების პროცედურის განხორციელება.

11.	“გარდა ამისა, სგშ ცალკეული პროექტების ინიციატორებს მისცემს შესაძლებლობას, პროექტების დაგეგმვისა და განხორციელების დროს გაითვალისწინონ სგშ-ს რეკომენდაციები გარემოზე, ადამიანის ჯანმრთელობაზე, კულტურულ მემკვიდრეობასა და ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ პირობებზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად, შესარბილებლად ან შესამცირებლად.” (გვ.12) რეკომენდაციები თუ მოთხოვნები?	სგშ არის რეკომენდაციული ხასიათის დოკუმენტი. მოთხოვნები პროექტის განხორციელებაზე ნებართვის გაცემისთვის მოცემულია ცალკეული პროექტების გზშ-ებში.
12.	“პირიქით, სტრატეგიული შეფასების პროცესი თითოეულს ავსებს და ეხმარება. ყველა მათგანი კომპლექსური გარემოსდაცვითი შეფასების ინსტრუმენტების ნაკრების ნაწილს წარმოადგენს.” (გვ.13) საინტერესოა, კომპლექსური როგორ არის ინგლისურად?	ამონარიდი ინგლისური ვერსიიდან: It is also important to note that a strategic assessment is not a substitute for environmental impact assessment (EIA), environmental and social impact assessment (ESIA), or cumulative impact assessment (CIA) performed for individual projects or collections of projects. Rather, the strategic assessment process complements and informs each of these. They are all integral parts of a comprehensive environmental assessment toolbox.
13.	“წყარო: სტრატეგიული გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება. საქართველოს ენერგეტიკის განვითარება, 2023. მომზადებულია მსოფლიო ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით.” (გვ.13) ინტერნეტ წყარო? რატომ მოამზადა მსოფლიო ბანკმა ეს დოკუმენტი 2023 წელს, თუკი საქართველოს კანონმდებლობით იგივე თემაზე სგშ ტარდება? ეს დოკუმენტი მოხვედრილია სხვა სტრატეგიული დოკუმენტების ანალიზში? აფასებს ეს დოკუმენტი ან	„სტრატეგიული გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება“ მიზნობრივად განსხვავდება სგშ-ს გან. სგშ-ს მიზანი არის ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში გაწერილი ღონისძიებების გარემოზე და ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის შესწავლა და მათზე ზეგავლენის შემთხვევაში შესაბამის შემარბილებელ ღონისძიებებზე რეკომენდაციის გაცემა.

ის დოკუმენტი შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის ზემოქმედებას, რომლის ტექნიკურ შესწავლასაც მსოფლიო ბანკი აფინანსებს საქართველოსთვის სესხებით/ვალით? საერთოდ განიხილება თუ არა ენერგეტიკის სგშ მსოფლიო ბანკის მიერ მომზადებული 2005-იან წლებში? რას ამბობდა ის დოკუმენტი მზის და ქარის ენერგიაზე საქართველოში? რატომ არ ვიხილავთ ამ დოკუმენტს, რათა ვნახოთ რამ იმუშავა და რამ არა? არ არის ეს სგშ-ის სტანდარტული ამოცანა ვისწავლოთ წარსულის გამოცდილებაზე, რასაც კოდექსიც მიგვითითებს?	მსოფლიო ბანკის დოკუმენტი კვლევითის სახის დოკუმენტია და არა პოლიტიკური, ის განსაზღვრავს განვითარების ხედვას და არა ღონისძიებებს, რომელიც ქვეყანამ უნდა განახორციელოს. 2005 წელს შემუშავებული დოკუმენტის განხილვა თანამედროვე პოლიტიკაში ვერ მოხდება ვინაიდან შეიცვალა: კანონები, რომელიც ამ სფეროს არეგულირებდა, უკეთესად მოხდა პოტენციალის შესწავლა და თანამედროვე ტექნოლოგიების გათვალისწინება და ა.შ. აქედან გამომდინარე 19 წლის წინ შემუშავებული დოკუმენტი წელს ვეღარ იქნება აქტუალური.
14. “გარემოს ეროვნული სააგენტოსა და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ რეკომენდაციების მომზადება სგშ-ის პროცესის შედეგების საფუძველზე, რომლებიც გათვალისწინებულ უნდა იქნეს სტრატეგიული დოკუმენტის მიღების დროს.” (გვ.14) როგორ მოხდება ეს პროცესი? სგშ-ის ანგარიშში იქნება გათვალისწინებული? მტკიცდება თუ არა სგშ სტრატეგიულ დოკუმენტებთან ერთად?	რეკომენდაციების გათვალისწინება მოხდა სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიშში. სგშ ცალკე არ მტკიცდება. მტკიცდება სტრატეგიული დოკუმენტები.
15. “სტრატეგიულ დოკუმენტში გათვალისწინებული ღონისძიებების ალტერნატივების მოკლე აღწერა;” (გვ.14) რამდენია ეს "ალტერნატივები" მრავლობითში?	სტრატეგიულ დოკუმენტში გათვალისწინებული ღონისძიებების 2 ალტერნატივა წარმოდგენილია როგორც გეგმაში, ასევე სგშ-ში. ჯამში გვაქვს 4 სცენარი: NECP (გეგმის სცენარი), WEM სცენარი (სცენარი ღონისძიებების გარეშე) პირველი და მეორე ალტერნატიული სცენარები.

16.	“გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან ერთად, სკოპინგის განცხადება საქართველოს გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მოთხოვნების (მუხლი 25) შესაბამისად განიხილა და ამ უწყებებმა 2023 წლის 9 და 21 თებერვალს (შესაბამისად) გამოსცეს სკოპინგის საკუთარი ოფიციალური დასკვნები.” (გვ.15) რომელ თებერვალს გამოცხადდა აუქციონი ეკონომიკის სამინისტრომ? 10 თებერვალს? დაელოდა თუ არა სგშ-ის პროცესის დასრულებას? რა შეიცვალა სკოპინგის შედეგად სტრატეგიულ დოკუმენტებში?	სგშ-ს პროცედურა არ არის დაკავშირებული აუქციონების გამოცხადებასთან. სტრატეგია განსაზღვრავს ქვეყნის ხედვას ენერგეტიკის და კლიმატის მიმართულებით. გვაძლევს პროექციებს და ამ პროექციებით განსაზღვრული სამიზნე მაჩვენებლის მისაღწევ ღონისძიებებს. შინაარსობრივად ეს საკითხები განსხვავდება ერთმანეთისგან, ვინაიდან გეგმა მიგვითითებს მინიმალურ საჭირო სიმძლავრეებზე ხოლო აუქციონების თემა წარმოადგენს სიმძლავრეებს, რომლებიც საჭიროა ქვეყნის ენერგეტიკის მდგრადი განვითარებისთვის. აუქციონში შესაძლოა გაიმარჯვოს უფრო დიდი სიმძლავრე ვიდრე ეს გეგმაშია მოცემული, ამ შემთხვევაში მიიღწევა კიდევ უფრო მეტი მაჩვენებელი განახლებადი ენერგიების ათვისების მიმართულებით. გეგმის სცენარი კი არის მინიმალური სიმძლავრეები რომლებიც საჭიროა იქნება სამიზნე მაჩვენებლის მისაღწევად.
17.	“6 საქართველოს ტერიტორიების ნაწილი, აფხაზეთი და ცხინვალის რეგიონი, ამჟამად დროებით ოკუპირებულია. შესაბამისად, ამ ტერიტორიებზე ენერგეტიკული, გარემოსდაცვითი და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკითხების, მათ შორის უმნიშვნელოვანეს ენგურის ჰიდროელექტროსადგურისა და აფხაზეთში ელექტროენერგიის მოხმარების კონტროლს საქართველოს ხელისუფლება დროებით ვერ უზრუნველყოფს. საქართველო გააგრძელებს თანამშრომლობას აფხაზეთის რეგიონის ენერგომომარაგების საკითხზე და ამავე დროს, საერთაშორისო თანამეგობრობის დახმარებითა და კონტაქტების საშუალებით, ეცდება ჯანსაღი ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი სარგებლის მთელი ქვეყნის მასშტაბით გავრცელებას.” (გვ.16)	მსგავსი ტერმინით აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის მოხსენიების რეკომენდაცია მიღებული იყო ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროდან.

	პოლიტიკურად არაკორექტული მოხსენიება აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის თუ "რეგიონები"? იგივე შენიშვნა	
18.	“ვინაიდან ოქმი „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების შესახებ“ საქართველოს პარლამენტის მიერ ჯერ არ არის რატიფიცირებული, კოდექსის შესაბამისი მუხლებიც არ ამოქმედებულა და საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის განხორციელების შესაძლო ზემოქმედების თაობაზე ტრანსსასაზღვრო კონსულტაციების ჩატარების აუცილებლობა ამ ეტაპზე არ არსებობს.” (გვ.17) შეფასება მოხდება თუ არა?	საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის განხორციელების შესაძლო ზემოქმედების თაობაზე არ მოხდება, ვინაიდან გარემოს ეროვნული სააგენტოს მხრიდან ეს აუცილებლობა ამ ეტაპზე არ განსაზღვრულა.
19.	“სგშ ჩატარდა სკოპინგის კვლევის ანალიზისა და შედეგების საფუძველზე, უფლებამოსილი ორგანოების (გარემოს ეროვნული სააგენტო და ოკუპირებულ ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს) მიერ სკოპინგის განცხადებაზე ინდივიდუალურად გაცემულ დასკვნებში წარმოდგენილი კომენტარების, რეკომენდაციებისა და მითითებების, აგრეთვე სკოპინგის განცხადების საჯარო განხილვებში ჩართული სხვა	კომენტარებზე პასუხები სამინისტროს სურვილიდან გამომდინარე წარდგენილი იქნება გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის როგორც საჯარო განხილვაზე ითქვა. ასევე, როგორც არაერთხელ აღინიშნა დოკუმენტი არ მიდის 629 დადგენილებით. ის მიდის ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების შესახებ კანონით. ამასთან, დოკუმენტი გადის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების პროცედურას, რომელიც კანონის დაცვით მიმდინარეობს. ასევე, გარემოს წარედგინა ყველა საჭირო დოკუმენტიც.

	დაინტერესებული მხარეების კომენტარებისა და რეკომენდაციების გათვალისწინებით.” (გვ.17) დასკვნები სავალდებულოა შესასრულებლად. თუკი სგმ პროცედურა და კოდექსი აღმოჩნდა რომ თურმე არ ითხოვს კომენტარების გათვალისწინების საჯაროობას, მთავრობის 629-ე დადგენილება (და ასევე როგორც საუღეთესო პრაქტიკა პარლამენტისთვის), ითვალისწინებს აღნიშნულს, იხ. მუხლი 9. საჯარო კონსულტაცია "4. კონსულტაციების დასრულების შემდგომ მაკოორდინირებელი ორგანოს მიერ უნდა მომზადდეს შემაჯამებელი ანგარიში კონსულტაციის შედეგების შესახებ." და "5. საჯარო კონსულტაციების შემაჯამებელი ანგარიში თან უნდა ერთოდეს მთავრობისთვის დასამტკიცებლად წარმოდგენილ დოკუმენტაციას."	
20.	“(დანართი ა).” (გვ.17) დანართი ბ ალბათ. სად არის წარმოდგენილი საზოგადოების წინადადებები და მათი გათვალისწინების ცხრილი?	დანართი გარემოს რეკომენდაციებთან ერთად აერთიანებს ყველა კომენტარს (მათ შორის, იმათაც რომელიც საზოგადოებამ წარუდგინა გარემოს ეროვნულ სააგენტოს და უკვე სააგენტოს გადაწყვეტილების შედეგად მოხდა მათი მოთხოვნის ცხრილში ასახვა).
21.	“ექსპერტებმა გამოიყენეს საპროექტო ტერიტორიების სივრცითი ფაილები იმ რისკების გამოსავლენად და შესაფასებლად, რომლებმაც გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით შესაძლოა რისკის ქვეშ დააყენონ ისეთ სენსიტიურ ტერიტორიები, როგორებიცაა: წყლის ობიექტები, ფრინველებისთვის მნიშვნელოვანი ტერიტორიები,	

	არსებული და დაგეგმილი დაცული ტერიტორიები, კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტები, და სხვ.” (გვ.19) საზოგადოებას საიდუმლო მონაცემების მიზეზით არ მიეწოდება ეს სივრცითი ფაილები, რომ ჩვენც შევაფასოთ. ასევე არ მოგვეწოდება არსებული ობიექტების მდებარეობა და მონაცემები (მაგ. მხოლოდ დაგეგმილი ჰესების და სხვა ობიექტების კოორდინატებია გაზიარებული). გავვიზიარეთ აღნიშნული მონაცემები რომ საზოგადოებამ შეძლოს შეფასების ხარისხის შეფასება.	ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტების ზუსტი კოორდინატები კანონით განსაზღვრულია როგორც სახელმწიფო საიდუმლოება, შესაბამისად მათი კოორდინატების გაზიარება/გასაჯაროება ვერ მოხდებოდა.
22.	“ეს სცენარებია: ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარი , ინერციული (business as usual) სცენარი, პირველი ალტერნატიული სცენარი - მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად ქარის ენერგიის უპირატესი გამოყენების სცენარი და მეორე ალტერნატიული სცენარი - მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად თბოელექტროსადგურების მშენებლობა.” (გვ.21) მზის ენერგია ჰესების ალტერნატივად არ განიხილება?	მზის ენერგია ჰესების ალტერნატივად (ალტერნატიულ სცენარად) ვერ განიხილება. მსგავსი კითხვა საჯარო განხილვაზეც დაისვა.მიზეზი კი ის არის, რომ კრიტიკულად მნიშვნელოვანი 430 მგვტ სიმძლავრე, რომელიც ქსელის რეგულირებისთვის აუცილებელია ვერ მიიღწევა მზის სადგურების გამო, განსაკუთრებით კი იმიტომ, რომ მზის გენერაცია განახლებადებს შორის ყველაზე არასტაბილურია.

კითხვა-პასუხის ფურცელი

23.	“2022 წელს საქართველოში ენერგიის განახლებადი წყაროებიდან მიღებული ელექტროენერგიის წილი 78%-ს შეადგენდა.” (გვ.24) ზემოთ ცხრილის მიხედვით ეს დაახლოებით 74%-ია. რომელია მართალი?	2022 წელს საქართველოში ენერგიის განახლებადი წყაროებიდან მიღებული ელექტროენერგიის წილი 78%-ს შეადგენდა. დაკორექტირდება.
24.	“მიუხედავად იმისა, რომ ენერგიის გამომუშავებაში ენერგიის განახლებადი წყაროების, განსაკუთრებით ჰიდრო რესურსების, წილი დიდია, ენერგიის ყველა განახლებადი წყაროს წილი საქართველოში ენერგიის მთლიან გამომუშავებაში საკმაოდ მცირეა და 2019 წელს 18.77% შეადგინა.” (გვ.25) რა იგულისხმება?	განახლებადი ენერგიის წილი, ელექტროენერგეტიკა და განახლებადი ენერგიის წილი ენერგეტიკულ ბალანსში განსხვავებული ცნებებია. ელექტროენერგიაში განახლებადი ენერგიების მაღალი წილი (78%-2022 წლისთვის) გამომდინარეობს იქედან, რომ ქვეყანას გააჩნია დიდი ჰიდროგენერაცია. განახლებადი ენერგიის წილი ენერგიის საბოლოო მოხმარებაში 18,77% კი განპირობებულია იმით, რომ საქართველოში ხდება დიდი რაოდენობით არაგანახლებადი რესურსის (ბუნებრივი გაზი, ნავთობპროდუქტები) მოხმარება. ამასთან ეს რესურსი თითქმის სრულად იმპორტირებულია.
25.	“ცხრილი 3. განახლებადი ენერგიის გამომუშავება (2021 წ.)” (გვ.26) მონაცემი: 140.5 არც ისე მცირეა ქართან შედარებით. მონაცემი:23.14% საიდან ჩანს რისი 23.14 %-ია? რას ვაკეთებთ ამისთანას რომ ჩვენი ჰიდროს წვლილი ასე მცირედ გამოიყურება ჯამურ ბალანსში?	ცხრილში მოცემული მონაცემები დათვლილია როგორც მთლიან შიდა მიწოდებაში წარმოების წილი. 23.14% არის განახლებადების წარმოება.
26.	“წყარო: საქსტატი. საქართველოს ენერგეტიკული ბალანსი 2021 წ. ბოლო მონაცემები 2021 წლისათვის ხელმისაწვდომი გახდა 2022 წლის დეკემბერში. 2022 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2023 წლის დეკემბერში,	მონაცემები უკვე დაიდო საქსტატის ოფიციალურ ვებ გვერდზე. https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/821/sakartvelos-energetikuli-balansi-2022

	ხოლო 2023 წლის მონაცემები - 2024 წლის დეკემბერში.” (გვ.26) უკვე 2023-ის დეკემბერია - გვაქვს ეს მონაცემები?	
27.	“გასათვალისწინებელია, რომ „არსებული ღონისძიებებით“ სცენარიტა და TIMES მოდელირების საფუძველზე, 20 წლიანი ექსპლუატაციის შემდეგ, ქარის ელექტროსადგურის (20.7 მგვტ) გამორთვა იგეგმება.” (გვ.26) სხვა არაფერი "გამოირთვება"?	საუბარია მხოლოდ ქარის ელექტროსადგურზე.
28.	“ცხრილი 4. ელექტროენერგიის წარმოების სიმძლავრის (მგვტ) პროგნოზები არსებული ღონისძიებებით და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარებში” (გვ.26) მონაცემი: 5 139, 3 992, 5 791, 4 284 ,6 775, 5 510 გეგმა ამცირებს?	გეგმა გვაძლევს მინიმალურ სიმძლავრეებს, რომელიც საჭირო იქნება მოთხოვნაზე რეაგირებისთვის.
29.	„ცხრილი 5. ელექტროენერგიის ჯამური გენერაცია წყაროების მიხედვით (ყველა ენერგეტიკული რესურსის მიხედვით) [გვტსთ]“ (გვ.27) ქვანახშირს არ ვიყენებთ საერთოთ? სკოლებს არ ვამარაგებთ ტყიბულის ქვანახშირით? ცემენტის ქარხნები რას იყენებენ?	ქვანახშირის სადგურების ექსპლუატაციიდან გამოყვანა, ასევე მისი მოხმარება საწვავი მიზნებისთვის აღარ მოხდება. ელ.ენერგიის გენერაცია აღარ გვაქვს 2018 წლიდან.
30.	„წყარო: ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა“	ელექტროენერგიის ჯამური გენერაციის პროექციები მოცემულია მოდელირების შედეგად.

	(გვ.27) ეს დოკუმენტი რა წყაროს იყენებს?	
31.	„2.2 სტრატეგიული დოკუმენტის დანიშნულება და შინაარსი“ (გვ.27) შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელი ნახსენები არ არის ამ აღწერაში. არ იგეგმება პროექტი?	საჯარო განხილვაზე განიმარტა, რომ შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტი არის წინასწარი შესწავლის ფაზაში და ეს შესწავლა, გარემოს დაცვის საკითხების გარდა, მოიცავს ბევრ სხვა კომპონენტს. შესწავლა ახორციელებს სსე-ის კონსულტანტი იტალიური კომპანია „ჩეზი“. რაც შეეხება პროექტის მარშრუტს, წინასწარი შესწავლის (და არა პროექტირების) ფაზაში ხდება მხოლოდ სხვადასხვა ალტერნატივების განხილვა, რომელიც შეეხება საქართველოსა და რუმინეთის სახმელეთო ტერიტორიებს და მათთან დამაკავშირებელი პროექტის საზღვაო ნაწილს. ამ ეტაპზე წინა-საპროექტო შესწავლა ჯერ დასრულებული არ არის და პროექტის მარშრუტიც არ არის განსაზღვრული. საპროექტო ტერიტორიაში მოხვედრილი კულტურული მემკვიდრეობა ჯერ აღრიცხული ვერ იქნება, რადგან არ არის შერჩეული პროექტის დაზუსტებული მარშრუტი. ხაზს გავესვამ, რომ მარშრუტის შერჩევის შემდეგ ჩატარდება კულტურული მემკვიდრეობის კვლევა როგორც ხმელეთზე, ისე წყალქვეშ და ეს მოხდება კვალიფიციური სპეციალისტების მიერ. ექპერტმა თავის შეკითხვაში ახსენა მსოფლიო ბანკის მიერ შემუშავებული ე.წ. 300-მეტრიანი დაცვის ზონა, რომელიც იცავს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებს და იკითხა, იქნება თუ არა ეს გათვალისწინებული. ამასთან დაკავშირებით, მოგახსენებთ, რომ მსოფლიო ბანკის გარემოსდაცვითი და სოციალური ჩარჩო-ხელშეკრულებაში (World Bank Environmental and Social Framework) განსაზღვრული სტანდარტები, სადაც კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა წარმოდგენილია მე-8 კომპონენტით (ESS 8) და მასში ზოგადადაა განხილული ის აუცილებელი აქტივობები და მიდგომები, რაც გამოყენებულ უნდა იქნას სამშენებლო პროექტების განხორციელებისას. თუმცა დაცვის ზონების შესახებ მასში არაფერია ნათქვამი. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ზონების საკითხები მოცემულია საქართველოს კანონში კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ და ის გამოყოფს ფიზიკური და ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის სხვადასხვა ფორმას, სადაც 300-მეტრიანი ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის ზონა აქვთ კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებს, 500-მეტრიანი - ეროვნული მნიშვნელობის ძეგლებს, ხოლო 1000 მეტრიანი - იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში (UNESCO World Heritage List) მყოფ ძეგლებს.

კითხვა-პასუხის ფურცელი

		რასაკვირველია წყალქვეშა კაბელის სახმელეთო ნაწილის მარშრუტის შერჩევისას, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი რეგულაციები გათვალისწინებული იქნება და კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებსა და ძეგლებს დაზიანების ან განადგურების საფრთხე არ დაემუქრებათ.
32.	„ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა 2030 წლისთვის მისაღწევ სამიზნე მაჩვენებლებს, რომელთა მიხედვით იმპორტირებული ელექტროენერგიის (რომელიც გულისხმობს იმპორტირებული ელექტროენერგიის და თბოგენერაციის ჯამს) წილი ელექტროენერგიის ჯამურ მოხმარებაში 30%-დან (2016-2019 წლების საშუალო) 15%-მდე (2030 წლის სამიზნე მაჩვენებელი) უნდა შემცირდეს.“ (გვ.29) მაღლა 13% რაღას ნიშნავს? იმპორტირებულ ნავთობპროდუქტებს არ ვთვლით?	გვ. 23-ზე მითითებულია შემდეგი ჩანაწერი: „საქართველოში ელექტროენერგიის მოხმარება მზარდი ტენდენციით ხასიათდება. ელექტროენერგიაზე მოთხოვნის ძირითად ნაწილს ადგილობრივი გენერაციის ობიექტები - ჰიდრო (წელიწადში 70%-მდე) და თბოელექტროსადგურები (წელიწადში 20%-მდე) აკმაყოფილებენ, მოთხოვნის ადგილობრივი წარმოებით დაუბალანსებელი ნაწილი კი ელექტროენერგიის იმპორტით იფარება (წელიწადში საშუალოდ 13%).“ – 13% -იმპორტირებული ელექტროენერგიის წილი დაბალანსებისთვის. 2016-2019 წლებისთვის 30% წარმოადგენს სამწლიან მაჩვენებელს, რომელსაც ახასიათებს ზრდის ტენდენცია, და რომლის შემცირებაც მიზანშეწონილია 15%-მდე 2030 წლისთვის.
33.	„ჰიდროელექტროსადგურები - 667 მგვტ დადგმული სიმძლავრით (237 მგვტ მოდინებაზე მომუშავე ჰესები და 430 მგვტ სიმძლავრის მარეგულირებელი ჰესები), ქარის 30 ელექტროსადგურები 730 მგვტ დადგმული სიმძლავრით, მზის ელექტროსადგურები - 547 მგვტ დადგმული სიმძლავრით.“ (გვ.29) იგივე კითხვები	მოცემული სიმძლავრეები არ არის კონკრეტული ჰიდროელექტროსადგურების ჯამური სიმძლავრეები. ეს არის გენერაცია და სიმძლავრე თითოეული წყაროდან, რომელიც საჭირო იქნება გაზრდილი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად და ქსელის დასაბალანსებლად 2030 წლისთვის.
34.	„ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის მიხედვით, იგეგმება 2 ახალი კომბინირებული ციკლის თბოსადგურის	კომბინირებული თბოსადგურები იმუშავენ სარეზერვო რეჟიმში და მათ არ ექნებათ მუდმივი დატვირთვა. ემისიების შემცირების მაჩვენებელი გამოთვლილია მათი გათვალისწინებით, ვინაიდან ქსელის სტაბილურობისთვის საჭიროებად მაინც რჩება თბოსიმძლავრეების არსებობა.

	აშენება 500 მგვტ ჯამური დადგმული სიმძლავრით.“ (გვ.30) რამდენს ვაშენებთ, 1-ს, 2-ს თუ 3-ს? რას ფიქრობს დოკუმენტი წიაღისეული საწვავის გამოყენების phase out ან phase down ან თუნდაც 'Transitioning away from fossil fuels', როგორც ამაზე COP28-ზე საუდის არაბეთიც კი დათანხმდა?	
35.	„2023 წლის ივლისში, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ ევროკავშირის ენერგეტიკულ გაერთიანებას წარუდგინა სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა შემდგომი განხილვისა და რეკომენდაციებისთვის.“ (გვ.30) მივიღეთ პასუხი მათგან? "დაამტკიცეს"/"შეიტანხმეს"/"მოიწონეს"?	ენერგეტიკული გაერთიანების მიერ გაიცა რეკომენდაციები, რომელიც განთავსებულია ენერგეტიკული გაერთიანების საიტზე: https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2023/12/29b.html
36.	„2.3 სტრატეგიული დოკუმენტების გეოგრაფიული არეალი“ (გვ.30) რუკაზე მაინც გვეჩვენებინა და მცირედ განგვეხილა რა აირს დაგეგმილი და სად?	საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე განხორციელდება. სგშ-ს დოკუმენტში მოცემულია ღონისძიებები თავისი განხორციელების არეალებით (ადგილმდებარეობებით).
37.	„საქართველოს 2020- 2030 წლების ენერგეტიკული სტრატეგია (2019 წ.), საქართველოს ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერგიის ეროვნული სამოქმედო გეგმები, 2019-2020 წწ.; საქართველოს გადამცემი ქსელის განვითარების	მოცემული დოკუმენტებისთვის არ ჩატარებულა სგშ. ამ სგშ-ს მიზანი არ არის განსაზღვროს რა ტიპის დოკუმენტი ექვემდებარება სგშ-ს. ექვემდებარება თუ არა დოკუმენტი სკოპინგს და სგშ-ს განისაზღვრება სკრინინგის ეტაპზე.

	ათწლიანი გეგმები (2021-2031 წწ.; 2022-2032 წწ, 2023-2033 წწ.); საქართველოს ბუნებრივი გაზის სატრანსპორტო ქსელის განვითარების ათწლიანი გეგმა 2019-2028 წწ.; საქართველოს კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგია და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა; საქართველოს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის განახლებული დოკუმენტი (2021 წ.).“ (გვ.31) რომელიმე ეს დოკუმენტი დაექვემდებარა სგშ-ს? რას ფიქრობს ამ საკითხზე ეს სგშ? რატომ არ არის მოხსენიებული არაერგეტიკული და არაკლიმატის სტრატეგიული დოკუმენტები, მაგალითად შემუშავების ეტაპზე მყოფი სივრცული განვითარების გეგმა ან მაგ. ტურიზმის სტრატეგია, ან დაცული ტერიტორიების და სხვა კონსერვაციული ტერიტორიების კონცეფცია და ა.შ.?	აღნიშნული დოკუმენტები იმყოფება შემუშავების ეტაპზე.რადგან არ არსებობს მათი საბოლოო ვერსიები და შესაძლებელია მათში კიდევ მოხდეს მნიშვნელოვანი ცვლილებების შეტანა, არ იქნება გამართლებული დოკუმენტის საბოლოო ვერსიაში სხვა დოკუმენტების დაუსრულებელი ვერსიების განსაზღვრა.
38.	„3.2 წყალი“ (გვ.37) საქართველოში გარემოსდაცვითი ხარჯის პრაქტიკის შესახებ არ არის საუბარი ამ თავში.	საკითხი არ არის გაშლილი საკანონმდებლო დონეზე, შესაბამისად მეთოდოლოგიის პრაქტიკულ სარგებლიანობის ანალიზი ვერ იქნებოდა დოკუმენტის შინაარსი. USAID -ის „საქართველოს მდინარეების გარემოსდაცვითი ხარჯის შეფასების მეთოდოლოგია“-ს მიხედვით „გარემოსდაცვითი ხარჯის მნიშვნელობა დამოკიდებულია დაინტერესებული მხარეების მიერ კონკრეტული მდინარის მიმართ განსაზღვრული და შეთანხმებული გარემოს მდგომარეობის ხარისხობრივ მიზნებზე.“ შესაბამისად ის ინდივიდუალურად განისაზღვრება დოკუმენტის მიღების შემდეგ.
39.	„კლიმატის ცვლილებას ეხება ისეთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, როგორიცაა საქართველოს კლიმატის ცვლილების 2030 წლის	2023-2025 წლის გეგმა სგშ-ს შემუშავების ეტაპზე არ იყო დამტკიცებული, შესაბამისად მისი დოკუმენტში მოხსენიება ვერ მოხერხდებოდა.

	სტრატეგია და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა, რომელიც აყალიბებს საქართველოს პოლიტიკას კლიმატის ცვლილების შერბილების სფეროში და წარმოადგენს საქართველოს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტის განხორციელების მთავარ ინსტრუმენტს.“ (გვ.62) შემდეგი 2 წლის გეგმის პროექტი არ არის მოხსენიებული?	
40.	„წინამდებარე სგმ-სთვის კულტურის სამინისტროსგან მიღებულ გეოსაინფორმაციო (GIS) მონაცემთა ბაზაში რეგისტრირებულია მემკვიდრეობის 21,014 ობიექტი.“ (გვ.72) როგორ შეიძლება მივიღოთ წვდომა ამ მონაცემთა ბაზაზე?	მონაცემთა ბაზაზე წვდომის მიღება შეგიძლიათ კულტურის სამინისტროსთან მიმართებით.
41.	„საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა ბოლო წლებში გარკვეულწილად სტაბილური იყო და დაახლოებით 3.7 მილიონს შეადგენდა.“ (გვ.74) არა, არასტაბილურია და კლებულობს მნიშვნელოვნად. შემდეგ აღწერაზე აღმოვაჩინეთ რომ კიდევ უფრო შემცირდა მკვიდრი მოსახლეობა და გაიზარდა იმიგრაცია.	ამ ჩანაწერის საფუძველია საქსტატის სტატისტიკური ინფორმაცია. სგმ- ცალკე ვერ განსაზღვავს მოსახლეობის რაოდენობას და მის სტატისტიკურ სიზუსტეს. ამასთან საქსტატი წელს აკეთებს მოსახლეობის საყოველთაო აღრიცხვას, რომელიც ბოლოს 10 წლის წინ ჩატარდა.
42.	„დროთა განმავლობაში, ემისიების უფრო მაღალი ტრაექტორიების პირობებში, მოსალოდნელია სითბური ტალღების სიხშირის მნიშვნელოვნად	კონკრეტულ მონაკვეთში საუბარია თბილისზე.

	ზრდა, რაც ადამიანის ჯანმრთელობას სეროზულ საფრთხეს შეუქმნის. გარდა ამისა, თბილისი ურბანული სიბრტყის კუნძულის ეფექტის ზემოქმედებას განიცდის, რაც ქალაქელების ჯანმრთელობას საფრთხეს შეუქმნის, ვინაიდან მომდევნო ათწლეულებში ექსტრემალური მაღალი ტემპერატურების სიხშირის ზრდა არის მოსალოდნელი.“ (გვ.79) მარტო თბილისი?	
43.	„4.1.5.2 არაპირდაპირი და კუმულაციური ზემოქმედებები“ (გვ.104) სოციალური ზემოქმედებები არ არის მოსალოდნელი? ლანდშაფტზე ზემოქმედებები?	ლანდშაფტზე და გარემოზე სხვა სახის ზემოქმედება არის გზშ-ს ნაწილი.
44.	„ამიტომ, სასურველია, ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში ხაზგასმული იყოს მეთანის ჩაჭერისა და უტილიზაციის აუცილებლობა სხვა ნაგავსაყრელებზეც და წარმოდგენილი იყოს შერბილების ღონისძიებების ხარჯ-ეფექტიანი ვარიანტები.“ (გვ.109) სასურველია თუ აუცილებელი მოთხოვნაა და სგშ-ის მეშვეობით გახდება გეგმის ნაწილი?	სგშ არის სარეკომენდაციო ხასიათის დოკუმენტი და არა კონკრეტული მოთხოვნების განმსაზღვრელი.
45.	„ამიტომ, სასურველია, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში წარმოდგენილი იყოს ბიოდეგრადირებადი	სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება არის სარეკომენდაციო ხასიათის და მასზე დასკვნაც გაიცემა რეკომენდაციის ტიპით. ის არ აყენებს კონკრეტულ „მოთხოვნებს“ როგორც ეს გზშ-ს შემთხვევაში ხდება. გეგმაში მოცემულმა ცალკეულმა პროექტმა უნდა

	ნარჩენების რეციკლირების უფრო მნიშვნელოვანი ღონისძიებები უფრო ფართო გეოგრაფიული არეალით.“ (გვ.109) ისევ, სასურველია თუ მოთხოვნილია და შევა?	გაიაროს გზმ სადაც გარემოზე ზემოქმედება შეფასდება უფრო დაზუსტებულად და პროექტის განმხორციელებლებისთვისაც განისაზღვრება კონკრეტული პირობები.
46.	„4.1.10 კულტურული მემკვიდრეობა 4.1.10.1 პირდაპირი ზემოქმედებები სკოპინგის ეტაპზე დადგინდა, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებულ გეგმაში გათვალისწინებული ღონისძიებები, რომლებიც დეკარბონიზაციას ეხება, კულტურულ მემკვიდრეობაზე პირდაპირ უარყოფით, არაპირდაპირ ან კუმულაციურ ზემოქმედებას არ მოახდენდა. შესაბამისად, სგმ-ს ანგარიშში შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის. 4.1.10.2 არაპირდაპირი და კუმულაციური ზემოქმედებები სკოპინგის ეტაპზე დადგინდა, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებულ გეგმაში გათვალისწინებული ღონისძიებები, რომლებიც დეკარბონიზაციას ეხება, კულტურულ მემკვიდრეობაზე პირდაპირ უარყოფით, არაპირდაპირ ან კუმულაციურ ზემოქმედებას არ მოახდენდა. შესაბამისად, სგმ-ს ანგარიშში შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის. 4.1.10.3 ზემოქმედებების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები სკოპინგის ეტაპზე დადგინდა, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული	დეკარბონიზაციაში მოცემული ღონისძიებები არ ახდენს კუმულაციურ ზეგავლენას გარემოზე, ვინაიდან ისინი მიმართულია სათბური აირების ემისიის შემცირებისკენ სხვადასხვა სფეროში. სგმ უნდა ითვალისწინებდეს (და ითვალისწინებს) იმ დოკუმენტის ზეგავლენის შეფასებას, რომელიც სტრატეგიულ დოკუმენტში არის შესული და ჯერ არ განხორციელებულა ან იმყოფება განხორციელების ადრეულ ეტაპზე. ჟინვალის ჰიდროელექტროსადგური ექსპლუატაციაში გასულ საუკუნეში შევიდა, აუზის შევსება 1985 წელს დასრულდა, შესაბამისად მისი გარემოზე ზეგავლენა ვერ გახდება დოკუმენტის მსჯელობის საგანი.

	ინტეგრირებულ გეგმაში გათვალისწინებული ღონისძიებები, რომლებიც დეკარბონიზაციას ეხება, კულტურულ მემკვიდრეობაზე პირდაპირ უარყოფით, არაპირდაპირ ან კუმულაციურ ზემოქმედებას არ მოახდენდა. შესაბამისად, სგშ-ს ანგარიშში შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის.“ (გვ.115) სამივე შემთხვევაში მიუღებელია ფრაზა "შესაბამისად, სგშ-ის ანგარიშში შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის." მაგალითისთვის ჟინვალის წყალსაცავში დაძირული ეკლესიებიც საკმარისია.	
47.	„ელექტროენერგიის გამომუშავება მზის ელექტროსადგურებზე: 2030 წლისთვის იგეგმება 547 მგვტ ჯამური სიმძლავრის მზის ელექტროსადგურების განვითარება, მათ შორის:“ (გვ.119) ჩამოთვლილი სადგურების სიმძლავრე არ ემთხვევა ჯამურს და ბევრად ნაკლებია.	ერთის მხრივ გეგმაში, ღონისძიებების ნაწილში მოცემულია განახლებადი ენერგიების ათვისებისთვის საჭირო ელექტროსადგურები (RE-1, RE-2 და RE-3). მათი დადგენილი სიმძლავრე გასხვავდება სამიზნე სიმძლავრისგან, რადგანაც სამიზნე არის ის რისი მიღწევაც მინიმუმალურად საჭიროა ენერგიაზე მოთხოვნის შემცირებისთვის. ამასთან წარმოდგენილი პროექტების ჯამური სიმძლავრეები არ დაემთხვევა მოდელის მოცემულ რიცხვებს, ვინაიდან მოდელის რიცხვები არის მათემატიკური მოდელირების შედეგად განსაზღვრული სიმძლავრეები. ეს არ არის კონკრეტული ელექტროსადგურები, არამედ ზოგადი გენერაცია რომელიც სისტემას დასჭირდება.
48.	სტორი 1 - 20.03 მგვტ“ (გვ.119) კლიმატის გეგმაში სტორზე 33.6 წერია. რომელია სწორი? ჩამონათვალი არ ემთხვევა.	სტორი 1 გეგმაში წერია 20.03 მგვტ. იგივენაირად მის გზშ-ში: https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/31777 კლიმატის სამოქმედო გეგმის განახლებული ვერსიით სიმძლავრეები დაკორექტირდა ბოლო პერიოდში, როცა დოკუმენტები უკვე წარდგენილი იყო სგშ დასკვნის მისაღებად.
49.	„129 საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2022 წლის 31 დეკემბრის სტატუს ანგარიში: https://mepa.gov.ge/Ge/Reports“ (გვ.119)	იხილეთ ბმული: https://mepa.gov.ge/Ge/Files/Download/53739 ანგარიში შესრულებულია ექსელის ფაილში, მონიტორინგის ანგარიში კეთდება ამ ფორმატში.

	უფრო ზუსტად ვერ მიეთითება ინტერნეტ წყარო? ზოგად გვერდზე გადის და არა კონკრეტულ ანგარიშზე. თუკი ექსელის ფაილზეა საუბარი, მისი ნაკითხვა თითქმის შეუძლებელია.	
50.	„გარდა ამისა, ელექტროენერგიაზე მზარდი მოთხოვნის დაკმაყოფილების მიზნით, 2030 წლისთვის დაგეგმილია 430 მგვტ სიმძლავრის მქონე წყალსაცავიანი ჰესის მშენებლობა. თუმცა, ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში კონკრეტული პროექტი არ არის მითითებული, ვინაიდან მოცემული რიცხვი არის ქსელის გამართულად ოპერირებისთვის საჭირო რეგულირებადი სიმძლავრე 2030 წლისთვის. ელექტროენერგიის გამომუშავება მიკრო ელექტროსადგურებზე. ეს ღონისძიება ითვალისწინებს 2030 წლისთვის 200 მგვტ-მდე ჯამური სიმძლავრის მიკრო ელექტროსადგურებზე (500 კვტ-მდე).“ (გვ.120) რა ვქნათ, როგორ შევაფასოთ ის რაც მითითებული არ არის? მიგვითითონ თუ შეიძლება. სად აპირებენ 400 მცირე ჰესის განთავსებას და როგორი იქნება კუმულაციური ეფექტი?	როგორც ტექსტში განიმარტა ეს არის მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგური, რომლის სიმძლავრე საჭიროა რომ იყოს 430 მგვტ და გენერაცია 1500 გგვტ.სთ. ეს არ არის კონკრეტული პროექტის (ან რამდენიმე პროექტის) სიმძლავრე, განუსაზღვრელია თუ სად აშენდება ამ პარამეტრის მქონე ელექტროსადგური, ამ ჩანაწერით განიმარტება მხოლოდ საჭიროება და არა კონკრეტული პროექტი, რომელსაც თავის მხრივ აუცილებლად ჩაუტარდება სგმ.
51.	„განახლებადი ენერგიის წყაროებზე მომუშავე ქარის, მზის, ჰიდრო და მიკროელექტროსადგურების პროექტები (RE-1, RE-2, RE-3, RE-4, RE-5) გამოიწვევენ მხოლოდ	მოცემული ღონისძიებები ეხება ქარის ენერგიის წარმოების, მზის ენერგიის წარმოების და ჰიდროენერგიის წარმოების მიმდინარე ტექნიკურ და პროცედურულ მხარდაჭერას. მიკროელექტროსადგურების პროექტები მოცემულია RE-4 ღონისძიებაში და გულისხმობს მინიმუმ 200 მგვტ ჯამური სიმძლავრის მქონე ჰიდროელექტროსადგურების მხარდაჭერას. მათი რაოდენობა წინასწარ არ/ვერ იქნება განსაზღვრული.

	ხანმოკლე და ადგილობრივი მასშტაბის უარყოფით ზემოქმედებებს მშენებლობის დროს.“ (გვ.120) რამდენია მიკრო? მიკრო იგულისხმება მხოლოდ?	
52.	„მიზანი 1.5-ის (ენერგიის საბოლოო მოხმარებაში, განახლებადი ენერგიის წყაროებიდან მიღებული ენერგიის წილის გაზრდა (სამიზნე 27,4% 2030 წლისთვის)) ფარგლებში გათვალისწინებული ღონისძიებები, რომლებიც განახლებადი ენერგიის წყაროებზე მომუშავე ქარის, მზის, ჰიდრო და მიკროელექტროსადგურების განვითარებას (RE-1, RE-2, RE-3, RE-4) ეხება, სამშენებლო სამუშაოების დროს გამოიწვევენ მხოლოდ ხანმოკლე და ადგილობრივი მასშტაბის უარყოფით ზემოქმედებებს ატმოსფერული ჰაერის ხარისხზე.“ (გვ.124) რამდენია მიკრო? მარტო მიკროები იგულისხმება ეს განახლებადები? საოპერაციო?	მოცემული ღონისძიებები ეხება განახლებადი ენერგიის წყაროებიდან მიკრო-გენერაციის მხარდაჭერას. აღწერა: 2030 წელს მინიმუმ 200 მგვტ ჯამური სიმძლავრის მქონე ელექტროენერგიის მიკრო-გენერაციის პოლიტიკური და საინვესტიციო მხარდაჭერა (500 კვტ-მდე).
53.	„ქარის ტურბინების მუშაობით (RE-1) გამოწვეული ხმაურის შემცირება, რომელმაც, შესაძლოა, ხანგრძლივი უარყოფითი ზემოქმედება მოახდინოს მიმდებარე მოსახლეობაზე, შესაძლებელია შემდეგი ღონისძიებების განხორციელების გზით:“ (გვ.124) ეს უკვე საოპერაციო ზემოქმედებებია?	გარემოზე ზემოქმედება ექსპლუატაციის დროს.

54.	„სხვა ოპერატიული ზომების მიღება, როგორცაა ტურბინების ღამით ან იმ დროს გამორთვა, როდესაც ხმაურის დონე ზედმეტად შემანუხებელი იქნება.“ (გვ.124) რამდენად რეალისტურია ეს ან ამის გაკონტროლება?	აღნიშნული განხორციელებადია იმ შემთხვევაში თუ ეს განისაზღვრება საკანონმდებლო დონეზე.
55.	„4.2.3.1 პირდაპირი ზემოქმედებები“ (გვ.125) აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს ეკოლოგიურ-ეკონომიკური ზემოქმედება მდინარეების ენერგიის კერძო სექტორებისთვის გადაცემის შედეგად, რაც გაანალიზებულია ნაშრომში https://greens.ge/storage/publications/June2023/fgQR0AVNbTpCi3VdQ7B.pdf იცილეთ სურათი 4 და მსჯელობა 23-24 გვერდებზე. აპირებს თუ არა სგმ გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური ხარჯების და სარგებელის თუნდაც ზედაპირულად გაანგარიშებას?	სგმ-ს მიზანს არ წარმოადგენს გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური ხარჯების და სარგებლის გაანგარიშება.
56.	„მდინარის ჩამონადენის შეცვლილი რეჟიმი სავარაუდოდ ზემოქმედებას მოახდენს ქვედა დინებაში წარმოდგენილ წყალმომხმარებლებზე.“ (გვ.127) მითუმეტეს აუცილებელია სგმ-ში ქვემოთ ციტირებულ ნაშრომში აღწერილი ეკონომიკური საჯარო სარგებლიანობის საკითხის დაყენება ასევე სოციალური კუთხითაც, იხ. https://greens.ge/storage/publications/June2023/fgQR0AVNbTpCi3VdQ7B.pdf	საკითხი სოციალური კუთხით ისედაც დაყენებულია, თუმცა მისი ეკონომიკური კუთხით დაყენება არ არის მიზანშეწონილი. ჩამონადენის შეცვლილმა რეჟიმმა შეიძლება იმოქმედოს წყალმომხმარებლებზე წყლის ხარჯის, ხარისხის და ა.შ კუთხით, თუმცა ეკონომიკურ მდგომარეობაზე პირდაპირ ზეგავლენას არ მოახდენს.

კითხვა-პასუხის ფურცელი

57.	„მინისქვეშა წყლებზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად, შესაძლებლობის შესაბამისად, უპირატესობა ჩაკეტილ სისტემებს (closed-loop systems) უნდა მიენიჭოს.“ (გვ.128) "მოთხოვნილია" თუ "რეკომენდებული" მხოლოდ?	სგშ არის რეკომენდაციული სახის დოკუმენტი, შესაბამისად მხოლოდ რეკომენდირებულია.
58.	„ეს მაჩვენებელი განახლებადი ენერგიის (ქარის, მზის და ჰიდრო) წილის 87%-მდე გაზრდით უნდა იქნეს მიღწეული.“ (გვ.128) ნეტო აღრიცხვის თემაზე რატომ არ არის საუბარი, რომელიც პრაქტიკულად ვერ ფუნქციონირებს? ამ გზით გაცილებით უკეთესი შედეგების მიღწევა იქნებოდა შესაძლებელი პრაქტიკულად ზემოქმედებების გარეშე. რეალური ნეტო აღრიცხვის დანერგვა უნდა იქნას სგშ-ს მიერ მოთხოვნილი. როგორც გვეუბნებიან ენერგეტიკოსები, გენერაციის და დისტრიბუციის განცალკევებამ ამ მხრივ პრობლემები შექმნა. ამ პრობლემაზე დოკუმენტში არ არის საუბარი.	ნეტო აღრიცხვის სქემა უკვე დანერგილია. რაც შეეხება სგშ-ს მიერ მის მოთხოვნას ალოგიკურია სტრატეგიული დოკუმენტის გარემოსდაცვითმა შეფასებამ მოითხოვოს ისეთი ეკონომიკურ-ენერგეტიკული პრაქტიკის დანერგვა როგორიც არის ნეტო აღრიცხვა. ნეტო აღრიცხვის დანერგვას ჰქონდა თავისი წინაპირობა და იგივე კოდექსით არ დგება, რომ ნეტო აღრიცხვაში ჩართული მომხარებელი უნდა დაექვემდებაროს გზშ-ს. ელექტროენერგიის გენერაციის/დისტრიბუციის განცალკევება არის ე.წ „ანბანდლინგის“ პროცესი, რომელიც ეხება არამხოლოდ ნეტო აღრიცხვას.
59.	„წყლის ობიექტებზე დაგეგმილი/მშენებარე ჰესების კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება რთულია, ვინაიდან წყალაღების მონაცემები მდინარეთა აუზების მიხედვით უცნობია.“	წყალაღების მონაცემები კონკრეტული პროექტის გზშ-ს ნაწილია.

	(გვ.128) რატომ არის უცნობი, ეკონომიკის და გარემოს დაცვის და წყლის და ენერგეტიკის მარეგულირებელი ორგანოები არ იღებენ ამ მონაცემებს? არ მიაწოდეს კონსულტანტს? ამ ანალიზის და ამ მონაცემების გარეშე სგშ ვერ ჩაითვლება სრულფასოვნად შესრულებულად, რადგან კუმულაციური ზემოქმედების ანალიზი აუცილებელია შესასრულებლად.	
60.	„არსებული და დაგეგმილ ჰესების პროექტების გათვალისწინებით, კუმულაციური ზემოქმედების სათანადოდ შესაფასებლად საჭიროა დამატებითი ანალიზის ჩატარება.“ (გვ.128) ვინ ჩაატარებს ამ ანალიზს, თუკი არც სგშ აკეთებს ამას და არც გზშ-ები, არც სააუზო გეგმები და მათი სგშ-ები?	ჰესების კუმულაციური ანალიზი არის ცალკე კვლევის საგანი რომელიც წესით გარემომ უნდა ჩაატაროს.
61.	„რუკებზე ქვემოთ წარმოდგენილია არსებული ჰესები მდინარეთა აუზების მიხედვით (ხობისწყლის, ჭოროხის, სუფსის, რიონის, ენგურის, მტკვრის, ალაზნის აუზები).“ (გვ.129) სხვა აუზები გვაქვს თუ დაფარულია მთელი საქართველო?	რუკაზე წარმოდგენილია ის აუზები რომლებიც დოკუმენტშია მოცემული, როგორც ძირითადი ჰესები.
62.	„ნახ. 34 . არსებული და დაგეგმილი ჰესები მდინარეთა შერჩეულ აუზებში“ (გვ.129)	არსებული ჰესების შეიპყრელები, რომელზედაც უკვე გაცემულია ნებართვა და ექსპლუატაციაშია, ინფორმაცია უკვე გამოქვეყნებულია (მას შემდეგ რაც ეს გახდა კანონით სავალდებულო).

შეიპფაილები საჭიროა გამოქვეყნდეს როგორც არსებული ისე დაგეგმილი ჰესების, რათა საზოგადოებამ შეძლოს კუმულაციური ზემოქმედებების შესახებ მონაცემების მიღება და განახორციელოს საზოგადოების უფლება სათანადო ანალიზისა. თუნდაც შევეცდებოდით ჰესების კაშხლების სიმაღლეების ან გენერაციის ვიზუალიზაციას და კუმულაციური ეფექტების ასე შეფასებას, რაც ქვემოთ რუკებზე არ არის წარმოდგენილი. აუზის საზღვრების მოხაზვაც არ იქნებოდა ურიგო. იქნებ დაგვეთვალა, რამდენი თანხა აკლდება ბიუჯეტს მდინარის ენერგიის განკერძოებით? ვინ მდიდრდება საბოლოო ჯამში, უცხოური საჯარო საფინანსო ინსტიტუტები თუ საქართველოს ბიუჯეტი? ვინ აფინანსებს ამ პროექტებს? რამდენია დღეში შემოსავალი 100 „მიკრო“ ჰესისგან, რომლებიც დავთვალეთ რუკაზე? კლიმატის სამოქმედო გეგმაში მოთხოვნილია დაემატოს ქმედება „ჰიდროელექტროსადგურების ენერგიის ეკოლოგიურ-სოციალურ-ეკონომიკური სარგებელისა და ხარჯის და კუმულაციური ზემოქმედებების დიაგნოსტიკური კვლევა“ (სათანადო დასაბუთებები წარდგენილია გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წინაშე), ამავე წინადადებით და იმავე დასაბუთებებით შემოვდივართ წინადადებით რომ ჩაემატოს სათანადო ქმედება ამ სტრატეგიულ დოკუმენტებსა და სგშ-ს.	დაგეგმილი ჰესების ზუსტი შეიპფაილების გამოქვეყნება მოხდება მაშინ, როცა დაიწყება მათი გზმ-ს ეტაპი, სადაც ეს პროცედურა უკვე კანონით განსაზღვრული ვალდებულებაა.
--	--

63.	„პრევენციული ღონისძიებები“ (გვ.134) კლიმატის სამოქმედო გეგმაში მოთხოვნილია დაემატოს ქმედება "ჰიდროელექტროსადგურების ენერგიის ეკოლოგიურ-სოციალურ-ეკონომიკური სარგებელისა და ხარჯის და კუმულაციური ზემოქმედებების დიაგნოსტიკური კვლევა" (სათანადო დასაბუთებები წარდგენილია გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წინაშე), ამავე წინადადებით და იმავე დასაბუთებებით შემოვდივართ წინადადებით რომ დაემატოს სათანადო ქმედება ამ სტრატეგიულ დოკუმენტებსა და სგშ-ს. თუკი არ შესრულდება აღნიშნული კვლევა, კლიმატის შემდეგ სამოქმედო გეგმაში შეჩერებულ იქნას ჰესების მხარდაჭერა.	სგშ-ს დოკუმენტში საკითხები წარმოდგენილია წესების მიხედვით.
64.	„გარემოსდაცვითი ხარჯის შეფასების მეთოდოლოგიის დამტკიცება და მისი გამოყენების ხელშეწყობა.“ (გვ.134) როდის? რატომ არ არის მოხსენიებული ამავე კონსულტანტის მიერ იმავე დონორით დაფინანსებული მეთოდოლოგია და სახელმძღვანელო?	იხ. გვ 150, კერძოდ: „მიკრო ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობამდე საფუძვლიანი კვლევების ჩატარება ბიომრავალფეროვნებაზე შესაძლო ზემოქმედების შესაფასებლად „ჰიდროენერგეტიკული პროექტების გზშ-ის სახელმძღვანელო პრინციპების“ მიხედვით;“
65.	„ჰესების ოპერირების დროს მათ მიერ გაშვებული წყლის რაოდენობის გაზომვა უნდა იყოს სავალდებულო, ხოლო მონაცემები - საჯაროდ ხელმისაწვდომი.“ (გვ.135)	საქართველოს კანონით „წყლის შესახებ“ აღნიშნული ვალდებულება უკვე განსაზღვრულია, კერძოდ „მუხლი 41. წყალმოსარგებლის ვალდებულებანი“-ის მიხედვით წყალმოსარგებლე ვალდებულია დ) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით აწარმოოს წყალსარგებლობის აღრიცხვა; ამავე კანონის მუხლი 53-ის მიხედვით:

კითხვა-პასუხის ფურცელი

ასევე აღებული და გამოთქმული წყლის ხარჯები.	5. სამრეწველო მიზნით და ჰიდროენერგეტიკული საჭიროებისათვის წყლის ობიექტით სარგებლობის დროს დაცული უნდა იყოს შემდეგი პირობები: ა) წყალმოსარგებლენი, რომლებიც წყლის ობიექტით სამრეწველო მიზნით სარგებლობენ, ვალდებული არიან, დაიცვან ტექნოლოგიური ნორმები და წყალსარგებლობის წესები, მიიღონ ზომები წყლის ხარჯის შესამცირებლად და ჩამდინარე წყლების ჩაშვების შესაწყვეტად წარმოების ტექნოლოგიისა და წყალმომარაგების სქემების სრულყოფის გზით (უწყლო ტექნოლოგიური პროცესების, ჰაერით გაცივების, ბრუნვითი წყალმომარაგებისა და სხვა ტექნოლოგიური ხერხების გამოყენებით); ბ) მიწისქვეშა წყალი, რომელიც არ განეკუთვნება სასმელი ან სამკურნალო წყლების კატეგორიას, შეიძლება დადგენილი წესით გამოყენებულ იქნეს ტექნიკური წყალმომარაგებისათვის, მისი შემადგენლობიდან ქიმიური ელემენტების ამოსაღებად, თბოენერგიის მისაღებად და სხვა საწარმოო საჭიროებისათვის, წყლის რაციონალური გამოყენებისა და დაცვის მოთხოვნათა გათვალისწინებით; გ) წყლის ობიექტით ჰიდროენერგეტიკული საჭიროებისათვის სარგებლობა ხორციელდება წყლის კომპლექსური გამოყენების მოთხოვნათა დაცვით და სხვა დარგთა ინტერესების გათვალისწინებით; დ) ფიზიკური და იურიდიული პირები, რომლებიც ექსპლუატაციას უწევენ წყალსაცავების ჰიდროტექნიკურ ნაგებობებს, ვალდებული არიან, უზრუნველყონ წყალსაცავის ავსებისა და დაცლის რეჟიმი, რომელიც დადგენილია წყალსაცავის მოქმედების ზონაში მყოფ წყლითა და მიწით მოსარგებლეთა ინტერესების გათვალისწინებით; ე) ენერგეტიკული დანიშნულების წყალსაცავების ექსპლუატაციის წესს თითოეული წყალსაცავისათვის, კასკადისათვის ან წყალსაცავების სისტემისათვის შეიმუშავებს და ამტკიცებს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ბრძანებით „ენერგეტიკული დანიშნულების წყალსაცავების ექსპლუატაციის წესების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“; ვ) ამ პუნქტის დებულებები ვრცელდება აგრეთვე წყალსაცავებად გამოყენებული ტბებისა და წყლის სხვა ობიექტების ექსპლუატაციაზე.
---	---

		იხ.ბმული: https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33448?publication=27
66.	„მდინარეთა აუზების დონეზე წყლის რესურსების მართვის საკითხებში დარგთაშორისი კოორდინაციის უზრუნველყოფა ნებისმიერი წყალმოსარგებლისთვის წყლის შესაძლო დეფიციტის თავიდან ასაცილებლად.“ (გვ.135) რამდენად ითვალისწინებს აღნიშნულს უკვე შემუშავებული ან შემუშავების ეტაპზე მყოფი სააუზო გეგმები და მათი სგშ-ები (მათ შორის სადემონსტრაციო სგშ შემუშავებული სგშ-ის ავტორის "გეო"-ს მიერ)?	ამავე კანონის მუხლი 41-ის მიხედვით, წყალმოსარგებლე ასევე ვალდებულია: ბ) არ დაუშვას სხვა წყალმოსარგებლეთა უფლებების შელახვა და სამეურნეო და ბუნებრივი ობიექტებისათვის ზიანის მიყენება; თუ ეს მაინც მოხდა, წყალმოსარგებლე ვალდებულია, კანონით დადგენილი წესით აანაზღაუროს მიყენებული ზიანი; კანონის ავტორია: საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო.
67.	“4.2.4.3 ზემოქმედებების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები.” (გვ.136) მოყვანილია მხოლოდ სტანდარტული ჩამონათვალი ზოგადი ღონისძიებების რომელიც არავის არაფერს ავალდებულებს და იმავე დროს არ იყენებს შესაძლებლობას ინოვაციური ღონისძიებების შემოთავაზებისა, მაგალითად აგრისოლარი, ბიოსოლარი, სილვიკულტურა და მრავალი სხვა.	მოცემულია დოკუმენტი არის სტანდარტული საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად და მოცემულია ღონისძიებების ჩამონათვალი რომლებიც მორგებადია ყველა პროექტისთვის. ინდივიდუალური მიდგომებისთვის კონკრეტული პროექტების მიმართ არსებობს გზშ-ს დოკუმენტები.
68.	„უბნები „ნიგოზა“ (50 მგვტ) და „კასპი“ (54 მგვტ) ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია „კვერნაკს“ (GE0000046) ემთხვევა.“ (გვ.140) ასევე ძლიერი შეუქცევადი ზემოქმედება გვაქვს ფასკუნჯის სახეობაზე. სიტყვა ფასკუნჯი საერთოდ ნახსენები არ არის არც აქ და არც დოკუმენტში.	კანონი არ კრძალავს გენერაციის ობიექტების მშენებლობას ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიაზე. ამასთან გვსურს აღვნიშნოთ, „ნიგოზაზე“ გარემოსდაცვითი გადანაცვები უკვე გაცემულია „გარემოს ეროვნული სააგენტოს“ მიერ.

69.	მიზანშეწონილია, რომ ჰესების ყველა პროექტი დაექვემდებაროს სკრინინგს იმისათვის, რომ საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელი გახდეს სრული გზშ-ის ჩატარება.“ (გვ.142) "მიზანშეწონილია" არა, "აუცილებელია" შესასრულებლად და მაშინ შეიძლება შესრულდეს კიდევ ეს მოთხოვნა. ისევ ვუბრუნდებით დისკუსიას, როგორია სტატუსი სგშ-სი, მტკიცდება იგი სტრატეგიულ დოკუმენტებთან ერთად თუ არა, რათა ვალდებულებები აღებული იქნას და არა რეკომენდირებული.	სგშ რეკომენდაციული ხასიათის დოკუმენტია სადაც განსაზღვრულია რეკომენდაციები. კანონმა უნდა განსაზღვროს აუცილებლობა და არა სამინისტრომ.
70.	„შესაძლოა.“ (გვ.143) შესაძლოა თუ იქნება?	იქნება განსაზღვრას რომ აუცილებლად მოხდება, შესაძლებლობა განსაზღვრავს რისკის არსებობას.
71.	„შესაძლოა.“ (გვ.143) თუ მოახდენს? ვერ საზღვრავს ამას სგშ? საერთოდ, ზურმუხტის საიტებზე შესაბამისობის შეფასებას რატომ არ ახორციელებს ეს სგშ? ან რატომ არ ვითხოვთ შესაბამისი გზშ-ებისთვის?	შესაძლოა მოახდინოს ნიშნავს რომ არსებობს (%) პროცენტი ანუ ალბათობა.
72.	„ნახ. 38. RE-3 ღონისძიებით გათვალისწინებული ჰესები, რომლებიც სამეგრელო 1 და სამეგრელო 2 ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიების ფარგლებში მდებარეობენ.“	2008 წელს კანონი არ არსებობდა, შესაბამისად ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობის პროცესში არ ყოფილა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცედურა. საქართველოს ჰიდროელექტროსადგურების (როგორც არსებულის ასე დაგეგმილის) ერთიანი ბაზის წარმოდგენა დოკუმენტის ფარგლებში სცდება მის მიზნებსა და ამოცანებს.

კითხვა-პასუხის ფურცელი

	(გვ.145) ახალი ჰესები 2008 წლის შემდეგ აშენებული არ მოდიან შემხებლობაში დაცულ და სხვა კონსერვაციულ ტერიტორიებთან? სწორედ ამის გასარკვევად გვჭირდება გამოქვეყნება შესაბამისი შეიბჟაილების და გის მონაცემთა ბაზის.	სგშ ანგარიშში მოხდა მხოლოდ გეგმაში მოცემული ობიექტების ზეგავლენის შეფასება (როგორი მოთხოვნაც არსებობდა კანონის მიხედვით). ჰიდროელექტროსადგურების მდებარეობების ერთიანი მონაცემთა ბაზა და კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება არ არის დოკუმენტის თვითმიზანი და შეუესაბამოა დოკუმენტის შინაარსთან. ამასთან გარემოს ეროვნული სააგენტოს ვებ-გვერდზე განთავსებულია ჰიდროელექტროსადგურები თავისი კოორდინატებით და გარემოზე გაცემული გადანყვეტილებებით.
73.	„როგორც წესი.“ (გვ.145) „როგორც წესი“ თუ უბრალოდ ახდენს?	როგორც წესი ნიშნავს, რომ მნიშვნელოვანი ზემოქმედების მოხდენა არ არის გარდაუვალი განსაკუთრებით მაშინ თუ მოხდება შემარბილებელი ღონისძიებების გათვალისწინება პროექტის დაგეგმვის ეტაპზე.
74.	„წარმოდგენილი GIS მონაცემები.“ (გვ.145) არსებულები თუ მხოლოდ დაგეგმილები?	როგორც არსებული ასევე დაგეგმილი.
75.	„4.2.5.3 ზემოქმედებების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები.“ (გვ.147) როგორია მოთხოვნები როდესაც დადასტურებულია ქესის ზემოქმედებები ზურმუხტის ჰაბიტატებსა და სახეობებზე? რაიმე შეიცვალა პოლიტიკასა და გეგმაში/სტრატეგიულ დოკუმენტებში?	გენერაციის ობიექტების ზურმუხტის ქსელში მშენებლობა კანონით არ იკრძალება, თუმცა განსაზღვრულია კონკრეტული პირობები და დამატებითი მოთხოვნები, რომელიც კომპანიამ უნდა გაითვალისწინოს. როგორც არაერთხელ უკვე აღინიშნა, კონკრეტული ზემოქმედება როგორც ზურმუხტის ქსელზე, ჰაბიტატებზე და ასევე სხვა ელემენტებზე დგინდება გზშ-ში. დოკუმენტში ასევე მკაფიოდ არის ნათქვამი, რომ სგშ-ს მიზანი და არც მოთხოვნა არ ყოფილა პროექტების მსგავსი სიღრმეებით წარმოდგენა. ნათელია, რომ კონკრეტული პირობების დაცვის გარეშე პროექტის მშენებლობის ნებართვა არ გაიცემა გარემოს მიერ.
76.	„(ნახ.42)“ (გვ.154) ალბათ ნახ. 41 იგულისხმება.	ტექნიკური საკითხი, გავითვალისწინებთ.
77.	„ნახ. 41. დაგეგმილი ჰესები რაჭის ეროვნულ პარკთან და ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიებთან.“	ტექნიკური საკითხი, გავითვალისწინებთ.

	(გვ.155) ნახ. 40 ალბათ აღარ არის საჭირო, რადგან 41 გამოსახავს ყველაფერს.	
78.	„კუმულაციური ზემოქმედებები.“ (გვ.155) კუმულაციური ზემოქმედების შესაფასებლად გვჭირდება არსებული ჰესების კოორდინატებიც და ყველა სხვა მაჩვენებლებიც (კაშხლის სიმაღლე, სიმძლავრე, გარემოსდაცვითი ხარჯის პარამეტრები, თევზსავალის არსებობა და სხვა). აღნიშნული გასაანალიზებელია, რადგან მთლიანობაში ენერგეტიკის სექტორი პირველად ექვემდებარება კანონმდებლობით მოთხოვნილ სგშ-ს. საერთოდ ვთხოვთ კონსულტანტს, განათავსოს შეკრებილი სივრცითი და სხვა მონაცემები ვებ-სერვისის მეშვეობით, მონაცემების ჩამოტვირთვის შესაძლებლობით, რათა საზოგადოებასაც მიეცეს ანალიზის შესაძლებლობა.	სგშ არ არის ჰიდროელექტროსადგურების კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების დოკუმენტი. ეს აფასებს გეგმით განსაზღვრულ ზემოქმედებებს და იძლევა რეკომენდაციებს მათ შერბილებასთან დაკავშირებით. შესაბამისად ელექტროსადგურების სივრცითი და სხვა მონაცემების შეკრება, განთავსება ან წარმოდგენა სცილდება ამ კონკრეტული სგშ-ს საქმიანობას.
79.	„განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მზის პანელების წარმოებაში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვას მათი დამზადებისას ტოქსიკური მასალების გამოყენების შესამცირებლად ან აღმოსაფხვრელად, ხმარებიდან ამოღებული მზის პანელების განთავსების რეგულაციების გაუმჯობესებას, რეციკლირების უფრო ეფექტიანი და მდგრადი ტექნოლოგიების განვითარების წახალისებას, მიწის ნაცვლად მზის პანელების სახურავებზე და სხვა ურბანულ სივრცეებში დაყენებას.“	საქართველო გეგმის პოლიტიკით ხელს უწყობს მზის ენერგიის განვითარებას ქვეყანაში. კონკრეტული ღონისძიება, რომელიც ამ რეკომენდაციას ითვალისწინებს გეგმაში ამ ეტაპზე არ არის გაწერილი, თუმცა ტექნოლოგიების განვითარებასთან და ქვეყნის ეკონომიკურ პროგრესთან ერთად მოსალოდნელია, რომ მსგავსი პროექტები სამომავლოდ იქნება.

	(გვ.165) საქართველომ უნდა იზრუნოს ასეთი მზის პანელების დანერგვაზე? აგროსოლარ, ეკოსოლარ, ბიოსოლარ, ვინისოლარის შესახებ ადრე აღინიშნა და აქაც კარგი იქნებოდა მიგვეთითებინა, რადგან მინაზე სოლარის განვითარება დაიწყება და სათანადო პირობები უნდა წარუდგინოთ დეველოპერებს.	კონკრეტული ღონისძიებები ამ ეტაპზე არ არსებობს, არც პირობებია განსაზღვრულია შესაბამისად.
80.	„სტრატეგიული გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება (SESA) – საქართველოს ენერგეტიკის განვითარება, 2023წ.“ (გვ.165) უაპელაციოდ ვერ ვენდობით გადაწყვეტებს თვით მსოფლიო ბანკის მხრიდანაც კი: საქართველოს ენერგეტიკის სგშ, მომზადებული მსოფლიო ბანკის დაკვეთით 2005-2007 წლებში არ აღმოჩნდა ბოლომდე მართებული, იხ. <i>Georgia’s Power Sector: Strategic Environmental Assessment, Final Report, December 2007 - South East Europe Consultants</i>, რომლის თანახმადაც საქართველოში მზისა და ქარის ენერგიის განვითარება გაუმართლებელია, ენერგოეფექტურობა კი საერთოდ არ არის განხილული (იხ. https://web.archive.org/web/20110408223026/http://bankwatch.org/documents/risky_deal_risky_business.pdf).	დოკუმენტი არ არის გადაწყვეტილება ან სამოქმედო გეგმა. ის არის სარეკომენდაციო და კვლევითი ხასიათის სისტემის მდგრადობის შესაფასებლად გაკეთებული შეფასება. კერძოდ მოცემულია ენერგეტიკის განვითარების სცენარების გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება და მისი შემარბილებელი ღონისძიებები. მოცემული ანგარიში ინტერნეტში საერთოდ არ ძებნება და მეორეც 2005-2007 წლებში მომზადებული ანგარიში ვერ იქნება თანამედროვე დოკუმენტის კვლევის საფუძველი და განხილული, მითუმეტეს თუ ის ავტორის მოსაზრებით არ აღმოჩნდა მართებულივე ვებარქივის ბმულს გადავყავართ დოკუმენტზე“: Risky deal, risky business Khudoni hydropower plant, Georgia გაურკვეველია რა კავშირშია მოცემული დოკუმენტი ზემოხსენებულ კვლევასთან ან თვითონ სგშ-ს ანგარიშთან დაკავშირებულ შენიშვნებთან.
81.	„4.2.10 კულტურული მემკვიდრეობა.“ (გვ.166)	სკოპინგის დასკვნაში იყო მოცემული რომ უნდა მომხდარიყო კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზეგავლენის განხილვა. მეორეც საქართველოს გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი ითვალისწინებს, რომ სგშ- ანგარიშში მოხდეს ამ ზეგავლენის შეფასება.

	ანუ სგშ იხილავს კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზემოქმედებებს და სკოპინგის ანგარიშში შეცდომა იყო დაშვებული შეფასებებში?	
82.	„460 მგვტ სიმძლავრის მარეგულირებელი ჰესის პროექტის გამოკლებით, რომლის ადგილმდებარეობა არ არის დაზუსტებული.“ (გვ.166) მიუღებელია გასაიდუმლოება იმ ობიექტების, რომლებიც ყველამ კარგად ვიცით: ხუდონი, ნამოხვანი, ნენსკრა. ნამოხვანის მიერ კულტურული მემკვიდრეობის მრავალი ობიექტის შესაძლო დატბორვა და 2010 წლის გზშ-ში (თურქული კომპანია "ენკონ") კარგად არის დოკუმენტირებული და ალბათ ფაილები გააჩნია გარემოს დაცვის სგშ პასუხისმგებელ ორგანოს. შეიძლება გის ფაილების გამოთხოვაც. ხუდონის კონფლიქტი სვანების თემთან კარგად დოკუმენტირებული ქეისია.	არ არის საუბარი გასაიდუმლოებაზე, უბრალოდ ამ ეტაპზე განუსაზღვრელია კონკრეტულად რომელი ობიექტი იქნება ეს. როცა დადგინდება კონკრეტულად რომელ პროექტში შეიძლება ამ სიმძლავრის მიღება ყველაფერი გახდება საჯარო როგორც ამას კანონი მოითხოვს.
83.	„ლონისძიება EE-24 „ (გვ.174) მოხვედრილია თუ არა სტრატეგიულ დოკუმენტებში მაღალი წნევის გაზსადენების მეთანის ემისიის შემცირების საკითხი? აღნიშნული საქმიანობა ერთერთი ყველაზე ეფექტური ლონისძიებაა მეთანის ემისიების შემცირების პოტენციალიტ საქართველოში.	მაღალი წნევის გაზსადენის მეთანის ემისია არ არის წარმოდგენილი როგორც ლონისძიება, შესაბამისად ის არ არის შესული სგშ-ში.
84.	„ძველი თბოელექტროსადგურების კომბინირებული ციკლის გაზის ტურბინის	ვინაიდან თბოელექტროსადგურების საჭიროება საქართველოს ენერგეტიკულ სისტემას ჯერ კიდევ გააჩნია. მათი უფრო ეფექტური სისტემებით ჩანაცვლება, რომელსაც ასევე

	ტექნოლოგიით მომუშავე ახალი, უფრო ეფექტიანი თბოელექტროსადგურებით ჩანაცვლება (EE-21)“ (გვ.174) ვადლიერებთ სათბურის გაზების ემისიის lock-in ეფექტს? აღნიშნული არ შეესაბამება კლიმატის 28-ე მხარეთა შეხვედრაზე მიღებულ გადანაცვტილებების სულისკვეთებას და არასწორი მიმართულებით მიჰყავს ჩვენი ქვეყანა წიაღისეულის სანვავის გამოყენებისკენ და არა ამის საწინააღმდეგო მიმართულებით.	გაჩნია მეთანის ჩაჭერის მექანიზმი უზრუნველყოფს ემისიების შემცირებას არსებულ დონესთან შედარებით.
85.	„ემისიების კონტროლის საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიების, მაგ., სკრუბერების, DeNOx-ის და დესულფურიზაციის სისტემების, გამოყენება კვამლიდან შესაბამისად NOx-ის და SO2-ის მოსაცილებლად;“ (გვ.175) ის ხომ ისედაც იგულისხმება ახალ სისტემებში? ანუ აღნიშნულის გათვალისწინება პირობად უნდა იყოს ჩადებული და არა შემარბილებელ ღონისძიებად.	შემარბილებელი ღონისძიება ნიშნავს ისეთი სახის ქმედებას, რომელიც სასურველია განხორციელდეს გარემოზე ნაკლები ზიანის მიყენების მიზნით.
86.	„პროექტი, სავარაუდოდ, ბიომრავალფეროვნებაზე მნიშვნელოვან პირდაპირ ზემოქმედებას არ მოახდენს. თუმცა, როგორც რუკიდან ჩანს, აღნიშნული ტერიტორია ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიებთან ახლოს მდებარეობს.“ (გვ.181) ეს ორი წინადადება ეწინააღმდეგება ერთმანეთს.	ზურმუხტის ქსელში ობიექტების მშენებლობა აკრძალული არ არის და მასზე ნებართვა გაიცემა შესაბამისი პირობების დაცვით. ეს არ ნიშნავს, რომ ზემოქმედება მაღალია. ამასთან პირდაპირი და არაპირდაპირი ზემოქმედება არ განისაზღვრება იმით, თუ ტერიტორიულად სად
87.	“4.4.11 სოციალურ-ეკონომიკური გარემო” (გვ.227)	

ამდენად შეესაბამება საქართველოს ინტერესებს შავი ზღვის კაბელი და ხომ არ ხდება საქართველოს ინტერესების უგულვებელყოფა, მაგალითად რა წერია მემორანდუმში რომელსაც ხელი მოვანერეთ, ან აქვს თუ არა ადგილი ზემოქმედება ჩვენს დაცულ ტერიტორიებზე და კოლხეთის იუნესკოს ბუნებრივი მემკვიდრეობის საიტზე? კომპენსაციის სახით, ხომ არ გაიმართოს მოლაპარაკება აზერბაიჯანის მხარესთან გარეჯის კომპლექსის თაობაზე, როგორც საქართველოსთვის უმინშვნელოვანეს კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებზე და მის შეყვანაზე იუნესკოს კულტურული მემკვიდრეობის სიაში, თუნდაც ერთობლივი წინადადებით?	შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტი არის წინასწარი შესწავლის ფაზაში და ეს შესწავლა, გარემოს დაცვის საკითხების გარდა, მოიცავს ბევრ სხვა კომპონენტს. პროექტის მარშრუტს, წინასწარი შესწავლის (და არა პროექტირების) ფაზაში ხდება მხოლოდ სხვადასხვა ალტერნატივების განხილვა, რომელიც შეეხება საქართველოსა და რუმინეთის სახმელეთო ტერიტორიებს და მათთან დამაკავშირებელი პროექტის საზღვაო ნაწილს. ამ ეტაპზე წინა-საპროექტო შესწავლა ჯერ დასრულებული არ არის და პროექტის მარშრუტიც არ არის განსაზღვრული. ამდენად, პასუხის გაცემა კითხვაზე, მოხდება თუ არა ის კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე, რთულია, რადგან ალტერნატივების კვლევა ჯერ არ დამთავრებულა, თუმცა ერთი-ერთი ალტერნატივა არ გამოორიცხავს კოლხეთის ეროვნული პარკის საზღვაო ნაწილში შესვლას. ევროკავშირთან და ენერგეტიკული გაერთიანების ხელშეწყობით მხარეებთან საქართველოს აქვს პოტენციური პროექტი შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელი. ამ ეტაპზე შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტი არის წინასწარი შესწავლის ფაზაში და ეს შესწავლა, გარემოს დაცვის საკითხების გარდა, მოიცავს ბევრ სხვა კომპონენტს. შესწავლა ახორციელებს სსე-ის კონსულტანტი იტალიური კომპანია „ჩეზი“. რაც შეეხება პროექტის მარშრუტს, წინასწარი შესწავლის (და არა პროექტირების) ფაზაში ხდება მხოლოდ სხვადასხვა ალტერნატივების განხილვა, რომელიც შეეხება საქართველოსა და რუმინეთის სახმელეთო ტერიტორიებს და მათთან დამაკავშირებელი პროექტის საზღვაო ნაწილს. ამ ეტაპზე წინა-საპროექტო შესწავლა ჯერ დასრულებული არ არის და პროექტის მარშრუტიც არ არის განსაზღვრული. ამდენად, პასუხის გაცემა კითხვაზე, მოხდება თუ არა ის კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე, რთულია, რადგან ალტერნატივების კვლევა ჯერ არ დამთავრებულა, თუმცა ერთი-ერთი ალტერნატივა არ გამოორიცხავს კოლხეთის ეროვნული პარკის საზღვაო ნაწილში შესვლას. საპროექტო ტერიტორიაში მოხვედრილი კულტურული მემკვიდრეობა ჯერ აღრიცხული ვერ იქნება, რადგან არ არის შერჩეული პროექტის დაზუსტებული მარშრუტი. ხაზს გაუვსვამ, რომ მარშრუტის შერჩევის შემდეგ ჩატარდება კულტურული მემკვიდრეობის კვლევა როგორც ხმელეთზე, ისე წყალქვეშ და ეს მოხდება კვალიფიციური სპეციალისტების მიერ. ექსპერტმა თავის შეკითხვაში ახსენა მსოფლიო ბანკის მიერ შემუშავებული ე.წ. 300-მეტრიანი დაცვის ზონა, რომელიც იცავს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებს და იკითხა, იქნება თუ არა ეს გათვალისწინებული. ამასთან დაკავშირებით, მოგახსენებთ, რომ მსოფლიო ბანკის გარემოსდაცვითი და სოციალური ჩარჩო-ხელშეკრულებაში (World Bank Environmental
--	---

		and Social Framework) განსაზღვრული სტანდარტები, სადაც კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა წარმოდგენილია მე-8 კომპონენტით (ESS 8) და მასში ზოგადადაა განხილული ის აუცილებელი აქტივობები და მიდგომები, რაც გამოყენებულ უნდა იქნას სამშენებლო პროექტების განხორციელებისას. თუმცა დაცვის ზონების შესახებ მასში არაფერია ნათქვამი. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ზონების საკითხები მოცემულია საქართველოს კანონში კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ და ის გამოყოფს ფიზიკური და ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის სხვადასხვა ფორმას, სადაც 300-მეტრიანი ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის ზონა აქვთ კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებს, 500-მეტრიანი - ეროვნული მნიშვნელობის ძეგლებს, ხოლო 1000 მეტრიანი - იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში (UNESCO World Heritage List) მყოფ ძეგლებს. რასაკვირველია წყალქვეშა კაბელის სახმელეთო ნაწილის მარშრუტის შერჩევისას, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი რეგულაციები გათვალისწინებული იქნება და კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებსა და ძეგლებს დაზიანების ან განადგურების საფრთხე არ დაემუქრებათ.
88.	“უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო ევროკავშირის სამშენებლო სტანდარტების მიღებას აპირებს, კერძოდ, დაგეგმილია გეოლოგიურ საფრთხეებთან პირდაპირ კავშირში მყოფი ევროკოდი 7-ის (გეოტექნიკური დაპროექტება) და ევროკოდი 8-ის (მიწისძვრებისადმი მდგრადი კონსტრუქციების დაპროექტება) მიღება.” (გვ.237) როდის ამოქმედდება აღნიშნული სტანდარტები?	2023 წლის 17 ოქტომბერს გაიცა საქართველოს მთავრობის დადგენილება №415, რომელიც ეხებოდა „საქართველოს სტანდარტების „ევროკოდი 4“, „ევროკოდი 5“ და „ევროკოდი 7“ მათი ცვლილებების, ნაწილებისა და მათი შესაბამისი ეროვნული დანართების (NA) საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქმედოდ დაშვების შესახებ“ იხ. ბმული: https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5943934?publication=0 რაც შეეხება ევროკოდ-8 ის ჯერ არ არის მიღებული.
89.	“4.6 3.4.4 ენერგეტიკული სიღარიბის დაძლევის მიმართულება ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის ამ მიმართულების ღონისძიება მიზნად ისახავს შედარებით ღარიბი და მთიან რეგიონებში მცხოვრები შინამეურნეობების დახმარების მიმდინარე პროგრამების განხორციელებას. როგორც სკოპინგის, ასევე სგშ-ს ეტაპზე ამ	ბიუჯეტზე ზეგავლენა არ ნიშნავს იმას, რომ აღნიშნული აუცილებლად აისახება მოწყვლადი მომხარებლების მდგომარეობაზე და სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერის მექანიზმებზე. ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფოს მხრიდან ხელშეწყობა მუდმივად განვითარებადი პროცესია.

	ლონისძიების ძალიან მნიშვნელოვანი ან მნიშვნელოვანი ზემოქმედებები გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე არ გამოვლენილა.” (გვ.238) ჰესების შემოსავლების გადინებას ბიუჯეტიდან არ ექნება ძლიერი ზემოქმედება?	
90.	“4.8 შესაძლო ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედებები” (გვ.238) ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედებები შეფასებული არ არის, რაც მიუღებელია, რადგან შეფასება ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა გაკეთდეს, თუნდაც ზოგადი. ამასთან, ოფიციალურ პროცესს ვერ წამოვიწყებთ, მაგრამ ნებაყოფლობითი პროცესის წამოწყებაც შესაძლებელია. მაგალითად, საინტერესოა, ექნება ჩვენს ქვეყანაზე ზემოქმედება თურქეთის ჰესებს?	სტრატეგიული დოკუმენტი არ მოიცავს ისეთ ლონისძიებებს, რომელსაც ზეგავლენა შეიძლება ჰქონდეს ტრანსსასაზღვრო შეფასებაზე.
91.	“ცხრილი 13-ში წარმოდგენილია ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის განსახორციელებლად საჭირო მონიტორინგის ჩარჩო. “ (გვ.239) მონიტორინგის ჩარჩო არა, მონიტორინგის გეგმაა საჭირო.	შინაარსობრივად ორივე ერთი და იგივეა, განსხვავდება მხოლოდ ვორდინგი რაც არ უშლის პროცესის განხორციელების შინაარსს.
92.	“ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის (NECP) სცენარი. ეს ალტერნატიული სცენარი გულისხმობს 237 მგვტ საერთო დადგმული სიმძლავრის მოდინებაზე მომუშავე ჰიდროელექტროსადგურების, 430 მგვტ	გეგმის სცენარის მიხედვით მოთხოვნაზე რეაგირებისთვის და ქსელის დასაბალანსებლად საჭიროა მინიმუმ 430 მგვტ ჰიდროელექტროსადგური. მოდელის მიხედვით მოცემული სცენარები არის მინიმალური სიმძლავრეები რომელიც საჭირო იქნება გაზრდილი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. შესაბამისად გეგმის სცენარი არის მინიმალური სცენარი.

	მარეგულირებელი ჰესების, 547 მგვტ მზის, 750 მგვტ ქარის და 500 მგვტ გაზზე მომუშავე თბოელექტროსადგურების აშენებას და გაშვებას 2030 წლისთვის. ეს სცენარი წარმოადგენს სტრატეგიული დოკუმენტით რეკომენდებულ ალტერნატიულ სცენარს ეროვნული ენერგეტიკული პოლიტიკით განსაზღვრული მიზნების მისაღწევად. “ (გვ.244) რადგან NECP-ს ვამზადებთ რეალურად მის ფარგლებში გვჭირდება ალტერნატივების განხილვა და არა მის ფარგლებს მიღმა. მაკუმულირებელ ჰესს არ ვაშენებთ 760 მეგავატის?	ამასთან გეგმაში ჰიდრომაკუმულირებელი ელექტროსადგური განსაზღვრულია, როგორც სისტემისთვის ბალანსისთვის სამომავლოდ საჭირო, თუმცა ამ ეტაპზე არ არის განსაზღვრული კონკრეტული ღონისძიება ან სხვა რაიმე დეტალი. იგივე ეხება სხვა პროექტებსაც, რომელიც წარმოადგენს ენერგოსექტორის ხედვებს და არა კონკრეტულ ღონისძიებებს. ამასთან კითხვაში არის ტექნიკური შეცდომა, ენერგეტიკული უსაფრთხოების მეხუთე ღონისძიებაში ES-5: ჰიდრომაკუმულირებელი ელექტროსადგურების მშენებლობა ენერგოსისტემის მოქნილობისა და საიმედოობის ზრდისა და ცვალებადი განახლებადი ენერგიის წყაროების ქსელში ინტეგრაციის ხელშეწყობის მიზნით. ჰიდრომაკუმულირებელი სადგურის სიმძლავრე არის დაახლოებით 600 მეგავატი და არა 760.
93.	“წარმოდგენილია ორივე ალტერნატივისათვის დამახასიათებელი სხვადასხვა საინჟინრო, ფინანსური, სოციალურ-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი საკითხი, უპირატესობები და გამოწვევები. სტრატეგიული დოკუმენტში წარმოდგენილი შეფასება ადგენს, რომ გაზზე მომუშავე თბოელექტროენერგია საჭიროებს გაზის იმპორტს, რაც ეწინააღმდეგება ენერგეტიკული უსაფრთხოების ხელშეწყობის მიზანს.” (გვ.245) 1 მაშინ მოვითხოვოთ რომ ამოღებულ იქნას ასეთი ქმედება.	სწორედ ეს არის ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ მეორე ალტერნატიული სცენარი (ისევე როგორც პირველი) NECP-ის სცენართან შედარებით წამგებიანია და ვერ მიიღწევა ქვეყნის ენერგოდამოუკიდებლობის და ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიზნები. გეგმის დასკვნით ნაწილში ეს კარგად არის შეფასებული.
94.	სტუდენტების მიერ გაცემული ერთ-ერთი რეკომენდაცია ეხებოდა სკოპინგის სახელწოდებას, რომელიც უნდა ყოფილიყო სკოპინგის „ანგარიში“ და არა „განცხადება“. რა თქმა უნდა, უკვე განხილული	საქართველოს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ მუხლი 3. ტერმინთა განმარტება

კითხვა-პასუხის ფურცელი

	დოკუმენტი ვერ შეიცვლებოდა, თუმცა საიტზე სკოპინგი ატვირთულია ისევ განცხადების სახელით და სგშ-ს დოკუმენტშიც ყველგან მოხსენიებულია, როგორც განცხადება და არა ანგარიში. სასარგებლო იქნებოდა გათვალისწინებულიყო სტუდენტების რეკომენდაცია და კოდექსში შესულიყო შესწორება, რომლითაც მოთხოვნილი იქნებოდა სგშ სკოპინგის ანგარიშის მომზადება, რაც მოითხოვება გზშ-ის შემთხვევაში.	ტ) სკოპინგის ანგარიში – წინასწარი დოკუმენტი, რომელიც საქმიანობის განმახორციელებელმა ან/და კონსულტანტმა მოამზადა და რომლის საფუძველზედაც სააგენტო გასცემს სკოპინგის დასკვნას; უ) სკოპინგის განცხადება – წინასწარი დოკუმენტი, რომელიც დამგეგმავმა ორგანომ ან/და კონსულტანტმა მოამზადა და რომლის საფუძველზედაც სააგენტო და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო გასცემენ სკოპინგის დასკვნებს; შესაბამისად დოკუმენტი რომელიც სამინისტრომ წარუდგინა სააგენტოს არის სკოპინგის განცხადება.
95.	2023 წლის 13 იანვარს, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრანტებმა მიმართეს, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს უფროსს, ქალბატონ თამარ ფიცხელაურს განცხადებით და წარუდგინეს საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სკოპინგის განცხადებასთან დაკავშირებული შენიშვნები და რეკომენდაციები. ერთ-ერთი რეკომენდაცია იყო: „7.1 გვ.8-ზე აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა მოხსენიებულია როგორც აფხაზეთის რეგიონი, დანარჩენ გვერდებზე კი რიგ შემთხვევაში მხოლოდ აფხაზეთი, მაშინ, როდესაც სწორი ფორმა იქნებოდა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა. ამასთან საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის დოკუმენტში, რიგ შემთხვევებში მხოლოდ აფხაზეთის, ოკუპირებული აფხაზეთის რეგიონის და	ეს რეკომენდაცია გაცემული იყო საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროდან და წარმოადგენს ოფიციალურ ტერმინს როგორც ხდება აფხაზეთის მოხსენიება.

	ოკუპირებული აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკად არის მოხსენებული. გამომდინარე საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის საკითხის მნიშვნელობიდან, მსგავსი პოლიტიკის დოკუმენტებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა ენიჭებოდეს და დაუშვებელია სახელის რამდენიმე ვარიანტით გამოყენება, მაშინ როდესაც მას იურიდიულად მხოლოდ აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა ეწოდება. მხოლოდ ეს მიზეზიც საკმარისად მიგვაჩნია, რომ შეიცვალოს სამივე დოკუმენტი.“ აღსანიშნავია, სგშ-ს ანგარიშში არ იქნა გათვალისწინებული რეკომენდაცია და ისევ მოხსენიებულია, როგორც აფხაზეთის რეგიონი და ზოგიერთ შემთხვევაში, მხოლოდ „აფხაზეთი“.	
96.	შარშან, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტების მიერ გაცემული ერთ-ერთი შენიშვნა ეხებოდა სკოპინგის განცხადებას, სადაც შეტანილი იყო ძველი მონაცემები. ეს შენიშვნა ეხებოდა იმას, რომ 2030 წლისთვის ენერგიის მთლიან საბოლოო მოხმარებაში განახლებადი ენერგიის წილმა 27,4% უნდა შეადგინოს, რაც არ არის თანხვედრაში არსებულ მონაცემებთან. ეს შენიშვნა არ იყო გათვალისწინებული განხილვაში.	2022 წლისთვის განახლებადი ენერგიის წილი მთლიან საბოლოო ენერგომოხმარებასი იყო 18,83%. სამიზნე მაჩვენებელი 27,4% მიიღწევა გეგმით მოცემული ღონისძიებების გათვალისწინების შემთხვევაში.
97.	ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის, წინა წლის სტუდენტების მიერ, დოკუმენტზე სახელწოდებით „საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის	დოკუმენტში შეტანილი ცვლილებები და კორექტირებები ეყრდნობა სკოპინგის დასკვნას, რომელიც გარემოს ეროვნული სააგენტოს მიერ გაიცა სხვა დაინტერესებული უწყებების მიერ კომენტარების მიწოდებისა და განხილვის შედეგად. დოკუმენტის ფორმატი არანაირად არ ითვალისწინებს რომ სათითაოდ იყოს იდენტიფიცირებული და ჩამოთვლილი, თუ რომელი კომენტარის ავტორი ვინ იყო და როგორ მოხდა შენიშვნის გათვალისწინება.

	სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში“ წარდგენილი შენიშვნების და მათზე რეაგირების შესახებ რაიმე სახის ინფორმაცია დოკუმენტში არ არის ნახსენები.	
98.	სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს სკოპინგის დასკვნით გათვალისწინებულ მოთხოვნათა ცხრილში, გაცემული იყო რეკომენდაცია რომ „უფრო მეტი აქცენტი უნდა გაკეთდეს განახლებადი ენერგიის გამოყენებასა და არსებული ჰესების რეაბილიტაციაზე. მაგალითად ქ.ზუგდიდის ახლოს მდებარეობს ცაიშის თერმული წყლის საბადო. რომლის გონივრულ გამოყენებასა და ჩართვას რეგიონის მდგრად განვითარებასა და ეკონომიკაში ინტეგრირებას დადებითი გავლენა ექნებოდა რეგიონის ეკონომიკური განვითარების ხედვასა და სიღარიბის დაძლევაში. ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს თერმული წყლების საბადოები. ყველაზე მძლავრი, დეტალურად დაძიებული და საექსპლუატაციოდ მომზადებული არის ზუგდიდი-ცაიშის თერმული წყლის საბადო. დღეისათვის საბადოს საექსპლუატაციო მარაგები შეფასებულია 14 300მ3 ოდენობით დღე-ღამეში, 800-1000 C ტემპერატურით, რომელიც იღვრება ხევში. სათანადო ინფრასტრუქტურის მოწყობით შესაძლებელია ყველა საჯარო დაწესებულების გათბობა ზამთრის ცივ პერიოდში და გასათბობად საჭირო ენერგორესურსის დაზოგვა.“ სგშ-ში არ არის გათვალისწინებული ეს რეკომენდაცია.	სგშ-ში მოცემულია იმ პროექტების განხილვა, რომელიც ენერგეტიკულ პოლიტიკის მიხედვით არის დაგეგმილი ან იმყოფება განხორციელების ეტაპზე. ხსენებულთან დაკავშირებით კონკრეტული პროექტი არ არსებობს, შესაბამისად დოკუმენტის მიზნებიდან გამომდინარე არარებული პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასებაა არ იქნებოდა რელევანტური და შესაძლებელი.

99.	2023 წლის 13 იანვარს, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრანტებმა მიმართეს, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს უფროსს, ქალბატონ თამარ ფიცხელაურს, განცხადებით და წარუდგინეს საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სკოპინგის განცხადებასთან დაკავშირებული შენიშვნები და რეკომენდაციები. ერთ-ერთი რეკომენდაცია იყო: „სკოპინგის განცხადების საფუძვლიანად განხილვისთვის და ადეკვატური შენიშვნების და რეკომენდაციების მოწოდებისთვის გამოყოფილი დროის არასაკმარისი პერიოდი. სკოპინგის განცხადება და თანდართული დოკუმენტები („საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა“, „საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკა (პროექტი)“) ჯამში 658 გვერდია, შესაბამისად მათი ასეთ მოკლე დროში წაკითხვა და გაანალიზება ფაქტობრივად შეუძლებელია. დოკუმენტების მნიშვნელობიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ უკეთესი იქნება თუ მათზე შენიშვნების და მოსაზრებების მიღების ვადა გახანგრძლივდება. ამასთანავე უნდა ითქვას ისიც, რომ სკოპინგის ანგარიშის შესახებ მოსაზრებების და შენიშვნების მიღების ვადა, შესაძლოა უკეთესი იყოს, თუ ყოველი დოკუმენტისთვის ერთი და იგივე არ იქნება (გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი (ვერსია 2020.01.18)-ის მიხედვით 15 დღე) და ვადის განსაზღვრა მოხდება გარკვეული კრიტერიუმების მიხედვით, მაგალითად: დოკუმენტების გვერდების	ვადები განსაზღვრულია საქართველოს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მიხედვით“, დოკუმენტის პროცედურაც მიყვებოდა კანონით განსაზღვრულ ვადებს, ეკონომიკის სამინისტროს არ გააჩნია კომპეტენცია დაანესოს კანონისგან განსხვავებული ვადები. მიუხედავად ამისა დოკუმენტების შემუშავების პროცესში ჩატარდა ღია საჯარო განხილვებიც დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობით. ჯამში 12 საჯარო განხილვას ესწრებოდნენ არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები, კერძო ექსპერტები და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები. სამინისტრომ იგივე პრინციპით ჩაატარა სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის და სკოპინგის განცხადების განხილვაც.
-----	---	---

	რაოდენობის, დოკუმენტების მნიშვნელობისა და საზოგადოების ინტერესების მიხედვით. უმჯობესი იქნება, თუ გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსშიც მოხდება კონკრეტული ცვლილების შეტანა. აღნიშნული რეკომენდაცია გათვალისწინებული არ არის და აღსანიშნავია ისიც, რომ დოკუმენტი, რომელსაც ახლა მიმოვიხილავთ, შეადგენს 1010 გვერდს. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია აღვნიშნოთ, რომ დოკუმენტის მნიშვნელობისა და მასზე საზოგადოებრივი ინტერესის მიხედვით, მოხდეს სათანადო ცვლილება კანონმდებლობაში, როგორც სკოპინგის, ასევე სგშ-ს ეტაპზე განსახილველი დოკუმენტაციის ვადებთან დაკავშირებით.	
100.	სგშ-ს ანგარიშში ნახსენებია არსებული ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია და განახლება, მაგრამ არ არის დაზუსტებული თუ რომელი ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია იგეგმება, ასევე უმჯობესია რომ იყოს ნახსენები, კონკრეტულად რისი რეაბილიტაცია ესაჭიროება თითოეულ სადგურს და განხილული იყოს სამუშაოთა ჩამონათვალი და მათი გეგმა-გრაფიკი.	სგშ დოკუმენტი არ მოიაზრებს ცალკეული პროექტების დონეზე ჩაღრმავებას და კონკრეტული სადგურების სარეაბილიტაციოდ საჭირო სამუშაოთა ჩამონათვალის გაკეთებას. ეს არის მესაკუთრის პრეროგატივა და დამოკიდებულია მის სურველიზე და საჭიროებებზე.
101.	ცხრილი 2-ის საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიმართულება: აღნიშნული ნაწილი მიზნად ისახავს ენერგიის იმპორტზე დამოკიდებულების შემცირებას, რაც, ცალსახად,	ადგილობრივი რესურსების რაციონალური ათვისება არის ენერგეტიკული უსაფრთხოების მნიშვნელოვანი ამოცანა. აღნიშნული ღონისძიება მიმართულია იქითკენ, რომ იმ იმპორტირებული ბუნებრივი გაზის ნაწილი დაიფაროს ადგილობრივი წარმოებით, რომელიც საბოლოო მოხმარებაში არის. იგივე ეხება სხვა საწვავ რესურსებსაც.

	მნიშვნელოვანია ქვეყნის ენერგოდამოუკიდებლობისთვის. თუმცა, ნაცვლად განახლებადი რესურსების წილის გაზრდისა, რაც ემისიების შემცირებისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანია, დოკუმენტი განიხილავს ბუნებრივი აირის ადგილობრივი რესურსების ათვისებას, ქვანახშირის სექტორში შიდა ენერგეტიკული რესურსების გამოყენებას და დამატებით, ენერგიის ორივე ზემოაღნიშნულსა და ნავთობის სექტორში რესურსების რაციონალურ ათვისებას. დოკუმენტში მოცემულ ცხრილი 1-ში აღნიშნულია, რომ “ჩვეული პრაქტიკის მეშვეობით საქართველო ვერ შეასრულებს პარიზის შეთანხმების საფუძველზე ნაკისრ ვალდებულებას”. მეტიც, ცხრილში აღნიშნულია ისიც, რომ “საქართველოს მიერ ვალდებულებათა შესრულებისთვის აუცილებელია დამატებითი პრიორიტეტული და ინოვაციური ქმედებები ენერგეტიკის სფეროში”. წიაღისეული საწვავის რესურსების ათვისება კი აბსოლუტურად შეუსაბამოა ზემოაღნიშნულ მიზანთან და მკვეთრად შეუშლის ხელს მის აღსრულებას. მეტიც, ეს მიმართულება ეწინააღმდეგება ევროკავშირის პრიორიტეტს დეკარბონიზაციის შესახებ	აღნიშნული არ აისახება პარიზის შეთანხმებით აღებულ ვალდებულებებზე . ადგილობრივი წიაღისეული რესურსი ანაცვლებს იმპორტის იმ ნაწილს, რომელიც ჯერ კიდევ საჭიროა ენერგიის მომხარებლებისთვის.
102.	რიგით მეორე პენიშენა ეხება დოკუმენტის გამოქვეყნების თარიღს, რომელიც არის 20.10.2023-ში გამოქვეყნებული, ხოლო, საზოგადოების მხრიდან, პენიშენების წარდგენის ვადა არის 18.12.2023-ში. აქედან გამომდინარე, ჩნდება საფუძვლიანი ეჭვი, 2 თვეში შესაძლებელია თუ არა, რომ დაინტერესებულმა საზოგადოებამ	თარიღები მითითებულია საქართველოს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ მიხედვით. კანონით განისაზღვრება შესაბამისი ვადები და პროცესის მსვლელობის ეტაპები: კერძოდ: • მუხლი 27. სგშ-ის ანგარიშის განხილვა და რეკომენდაციების გაცემა

	მოასწროს დოკუმენტების გაცნობა, წაკითხვა და შემდგომ შენიშვნების დანერგა.	4. დამგეგმავი ორგანო ამ მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად განსაზღვრულ ვადაში ატარებს სგშ-ის ანგარიშის საჯარო განხილვას სააგენტოსა და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მონაწილეობით. <u>საზოგადოებას უფლება აქვს, განცხადების ამ მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესით განთავსებიდან 40 დღის ვადაში, ამ კოდექსის 34-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესით სააგენტოსა და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს წარუდგინოს მოსაზრებები და შენიშვნები სგშ-ის ანგარიშსა და სტრატეგიული დოკუმენტის პროექტთან დაკავშირებით.</u> სააგენტო და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო იხილავენ საზოგადოების მიერ წარმოდგენილ მოსაზრებებსა და შენიშვნებს და შესაბამისი საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში ითვალისწინებენ მათ გადანაცვლების მიღების პროცესში. იხ.ბმული: https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3691981?publication=12
103.	მესამე სცენარი - „პირველი ალტერნატიული სცენარი - ქარის ენერგიის უპირატესი გამოყენება“ სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების დოკუმენტის მტკიცებით, „ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის დოკუმენტს დაემატა ალტერნატიული სცენარების თავი, რომელშიც წარმოდგენილია სამინისტროს მიერ შემოთავაზებული ალტერნატიული სცენარების	

	განხილვა და დასაბუთება. ეს სცენარებია: ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარი, ინერციული (business as usual) სცენარი, პირველი ალტერნატიული სცენარი - მარეგულირებელი 21 ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად, ქარის ენერგიის უპირატესი გამოყენების სცენარი და მეორე ალტერნატიული სცენარი - მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად, თბოელექტროსადგურების მშენებლობა". სინამდვილეში, NECP-ში გაანალიზდა მხოლოდ ორი სცენარი TIMES (The Integrated MARKALEFOM System) მოდელირების პროგრამის საშუალებით, რომელიც გამოიყენება გრძელვადიანი ენერგეტიკული სცენარების შესადგენად: ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარი და ე.წ. ინერციული (business as usual) სცენარი. რაც შეეხება დანარჩენ ორ სცენარს NECP-ში წარმოდგენილია მხოლოდ თითო გვერდიანი აღწერა, თუ რატომ არის მიუღებელი აღნიშნული სცენარები. სამწუხაროდ არც სტრატეგიულ გარემოსდაცვით შეფასების დოკუმენტში და <u>არც NECP-ის სამუშაო ვერსიაში, დეტალური გათვლები გაკეთებული არ არის.</u>	
104.	უპირატესი სცენარი - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის (NECP) სცენარი	გეგმის სცენარი არ გამორიცხავს არცერთ სხვა სტრატეგიულ გეგმას, მათ შორის არც კლიმატის სამოქმედო გეგმის სიმძლავრეებსაც. გეგმის შემუშავების პროცესში ინფორმაცია აღებული იყო იმ სამოქმედო გეგმიდან, რომელიც იმ ეტაპზე იყო ძალაში.

უპირატესად მიჩნეული ალტერნატიული სცენარი გულისხმობს 237 მგვტ საერთო დადგმული სიმძლავრის მოდინებაზე მომუშავე ჰიდროელექტროსადგურების, 430 მგვტ მარეგულირებელი ჰესების, 547 მგვტ მზის, 750 მგვტ ქარის და 500 მგვტ გაზზე მომუშავე თბოელექტროსადგურების აშენებას და გაშვებას 2030 წლისთვის. ეს სცენარი წარმოადგენს სტრატეგიული დოკუმენტით რეკომენდებულ ალტერნატიულ სცენარს ეროვნული ენერგეტიკული პოლიტიკით განსაზღვრული მიზნების მისაღწევად. ამ ღონისძიებების გარდა, 2024-2025 წლების განახლებული კლიმატის სამოქმედო გეგმით დამატებით გათვალისწინებულია 200 მეგავატი სიმძლავრის ბატარეების ტექნოლოგიის დაყენება, რაც ამ სცენარით გამოირიცხა. ამასთან, გაუგებარია, დასაბუთების გარეშე, კვლავ ჰიდროელექტროსადგურებზე აქცენტის გაკეთება 2030 წლამდე, მითუმეტეს პრაქტიკულად გამორიცხულია 430 მეგავატის სიმძლავრის ნამახვანის აშენება 2030 წლამდე. კითხვებს ბადებს ამდენი გენერაციის ობიექტის საჭიროების საკითხიც. ეს წინააღდეგობრივი ჩანაწერები კიდევ ერთხელ მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ NECP-ში აუცილებელია სათანადოდ განისაზღვროს და გაანალიზდეს ალტერნატიული სცენარები. ამასთან დაკავშირებით, სტრატეგიულ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშში უნდა გაკეთდეს მკაფიო ჩანაწერი და	ამასთან გეგმის სცენარი არის მინიმალური სცენარი, რომელიც საჭირო იქნება იმპორტზე დამოკიდებულების შესამცირებლად და სამიზნე მაჩვენებლების მისაღწევად. ალტერნატიულ სცენარებში მოცემულია გეგმის სცენარის 430 მგვტ-იანი მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურის ორი ალტერნატივა. სხვა სახის ცვლილებები დოკუმენტში არ ხდება, შესაბამისად ანალიზისთვის წარმოდგენილი ინფორმაცია საკმარისია სიტუაციური ანალიზისთვის.
---	---

	დოკუმენტი დაბრუნდეს გადასამუშავებლად.	
105.	დეკარბონიზაცია და მასთან დაკავსირებული პრობლემური საკითხები NECP-ის თანახმად, დეკარბონიზაციის მიმართულების ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია (მიზანი 1.5) ენერგიის საბოლოო მოხმარებაში, განახლებადი ენერგიის წყაროებიდან მიღებული ენერგიის წილის გაზრდა (სამიზნე 27,4% 2030 წლისთვის). დეკარბონიზაცია, სადაც ძირითადი აქცენტი უნდა გაკეთდეს სუფთა ინდუსტრიის განვითარების ხელშეწყობაზე, რაც გულისხმობს ქვანახშირის, გაზის და ნავთობის ჩანაცვლებას საწარმოო პროცესებში, ინდუსტრიების ტექნოლოგიურ გადაიარაღებას და კონკურენტუნარიანობის გაზრდას, ეს საკითხი სათანადოდ განხილულიც კი არ არის ენერგოპოლიტიკისა და NECP-ს სამუშაო ვერსიებშიც. ევროკავშირის შემთხვევაში, განახლებადი ენერგიები მართლაც განიხილება ენერგოუსაფრთხოების ამოცანების ერთ-ერთ საკვანძო მიმართულებად, თუმცა ძირითადად აქცენტი კეთდება ქარის და მზის ენერგიებზე, ახალ ტექნოლოგიებზე, რითიც შესაძლებელია წიაღისეული საწვავის ჩანაცვლება იაფი ელექტროენერგიით, განსაკუთრებით ტრანსპორტსა და ინდუსტრიულ სექტორებში, ემისიების	განახლებადი ენერგიის წილის სამიზნე მაჩვენებლის მისაღწევად გეგმაში მოცემულია ღონისძიებები, რომელიც ითვალისწინებს როგორც განახლებადი ენერგიების პროექტების მშენებლობას, ასევე ენერგოეფექტურობის გაზრდისკენ მიმართული ღონისძიებების განხორციელებასაც. სისტემის რეგულირებისთვის მოცემულია მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურის სიმძლავრე, რომელიც საჭირო პერიოდებში შეძლებს მოთხოვნაზე რეაგირებას და იმპორტის შემცირებას. განახლებადი ენერგიის სამიზნე მაჩვენებლის მიღწევაში გეგმის მიხედვით აქცენტი ქარის, მზის და ჰიდროენერგიის ათვისებაზე კეთდება. გეგმის მიხედვით განსაზღვრულია, რომ 2030 წლისთვის იმპორტის ჩასანაცვლებლად საჭიროა განახლებადი ენერგია, კერძოდ: 547 მგვტ მზის, 750 ქარის და დამატებით 667 მგვტ ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობა. ადგილობრივი წიაღისეული საწვავის საძიებო სამუშაოები კი ხელს შეუწყობს ენერგეტიკული უსაფრთხოების ამარლებას და საწვავის იმპორტის მოცულობის შემცირებას. გეგმაში ასევე ნახსენებია ისიც, რომ საჭიროა დამატებითი 500 მგვტ სიმძლავრის მქონე მაღალი ეფექტურობის მქონე თბოელექტროსადგურები. ამასთან ეს სადგური ან სადგურები არ იმუშავებენ მუდმივ რეჟიმში და იქნება მხოლოდ სარეზერვო სიმძლავრე, შესაბამისად ემისიების შემცირების პოლიტიკაზე ეს უარყოფითად არ აისახება.

შემცირება ა.შ. ჩვენს შემთხვევაში კი, ამ მიმართულებით შეფასებაც კი არ არის გაკეთებული, როგორც უნდა ჩანაცვლოს მაგალითად, ჰიდროელექტროსადგურებმა იმპორტირებული ენერგია, როდესაც დეფიციტურ პერიოდებში ჰესების კონტრიბუცია მინიმალურია. უფრო მეტიც, ენერგოპოლიტიკის დოკუმენტებში ბუნებრივი გაზის, ნავთობისა და ქვანახშირის პოტენციური რესურსების ძებნა-ძიებისა და რაციონალური ათვისების მაქსიმალური ხელშეწყობას ითვალისწინებს, რათა ენერგიაზე მოთხოვნილება დაკმაყოფილდეს იმპორტირებული ენერგიის ეტაპობრივი ჩანაცვლებით საკუთარი ენერგეტიკული რესურსებით. NECP არათუ ემისიების შემცირებას, არამედ პირიქით, მის გაზრდას გეგმავს და ერთ-ერთ მიზნად, დამატებით 500 მეგავატი სიმძლავრის თბოელექტროსადგურის მშენებლობა განსაზღვრა, რომელმაც სხვა სადგურების მსგავსად, უნდა იმუშაოს იმპორტირებულ ბუნებრივ აირზე. შესაბამისად, ეს აქტივობა ეწინააღმდეგება ენერგოპოლიტიკის გაცხადებულ მიზანს იმპორტირებულ სანავზზე დამოკიდებულების შემცირების თაობაზე, რომ აღარაფერი ვთქვათ ემისიების შემცირებაზე. შესაბამისად, გაუგებარია, რატომ კეთდება აქცენტი კიდევ უფრო მეტ წიაღისეულ სანავზის მოხმარებაზე ყოველგვარი ხარ-სარგებლიანობის ანალიზის გარეშე, მაშინ როდესაც არსებობს საფრთხე, რომ ეს ინვესტიციები შესაძლოა გადაიქცეს ე.წ. „Stranded“ აქტივებად. არ არის	
---	--

	წარმოდგენილი არც გაზსაცავის სავარაუდო ტექნიკური და ფინანსური პარამეტრები, მათ შორის, ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზი და არაა განმარტებული გაზსაცავის ამ დრომდე არ აშენების მიზეზებიც.	
--	--	--